

edirne

sayı: 39 ilkbahar 2013

Şehirlerin Sultanı

İÇİNDEKİLER

2 **Şiir**
Edirne Hâtemi'nin Edirne Kasesi
Söyleşen
Doç. Dr. Müberra GÜRGENDERLİ

3 **Şiir**
Selimiye
Ali Nihat AYRA

4 6 **Hikâye**
Tunca'nın Bulanık Rüyasında
Seda SAYIN

7 12 **Söyleşi**
Dr. Tekin SAYINBAŞ ile Söyleşi
Mehmet AGIRGAN

13 14 **Portre**
Bir Gül Şehit; Edirne
Fahri TUNA

15 18 **Hatıra**
Meçhul Kahraman
Samer AGAOGLU

19 23 **Deneme**
Edirne'nin Tarihsel Gerçeği
Prof. Dr. Engin BEKSAC

24 27 **Orta Sayfa Söyleşi**
Vali Hasan Durur ile
Edirne Üzerine
Muttala HATİPLER

28 **Şiir**
Edirne
Gözde BULUT

29 31 **Deneme**
Mahallerini Anıyorum
Doç. Dr. Ridvan CANIM

32 35 **Araştırma**
Edirne'nin Ulusal Değerleri-1;
Hallî Delice

36 40 **İçerilerimiz**
Keşan
Prof. Dr. Engin BEKSAC

41 43 **Edirne Müftüğü'nün**
Yağda Köfte
Yrd. Doç. Dr. Rifat GÜRGENDERLİ

44 46 **Gezi Notu**
Edirne'den
Uzm. Halk. KAYICI

47 **Fotoğraf**
Yüz Yil Önce / Sonra Edirne
Behiç GÜNALAN

48 **100 Kitap Ödüllü**
Edirne Bulmacası
Cemal ÇALIĞKARDAN

Söyleşi

Dr. Tekin Sayınbaş

Hallî Delice
Edirne'nin Ulusal Değerleri-1

Keşan
Prof. Dr. Engin BEKSAC

Fotoğraf

Behiç GÜNALAN
Yüz Yil Önce/Sonra
EDİRNE

Çizgi Edirne

edirne
sayı 38 Ekim 2013

İmtiyaz Sahibi:
Hasan Durur
Edirne Valisi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Başim Tanrıca
Osai Kazem Müdürlüğü

Genel Yayın Yönetmeni:
Fahri Tuna
Vali Danışmanı

Yayın Kurulu (Alfabetik):
Prof. Dr. Engin BEKSAC,
Yrd. Doç. Dr. Muttala HATİPLER,
Yrd. Doç. Dr. Rifat GÜRGENDERLİ,
Uzm. Halk. KAYICI,
Mehmet AGIRGAN

Genel Sanat Yönetmeni:
Hakan İmrok
Fotoğraf Editörü:
Behiç GÜNALAN

Yapım:
Fevr Ağaç
www.favcom.tr

Baskı:
Sevgi Offset

Edirne İletişim Kurumu Başkanlığı, Şubat 2013, Ücretli baskı

Yönetim Yeri:
Edirne Valiliği Basm ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
Hükümet Caddesi Vilyet Binası Edirne

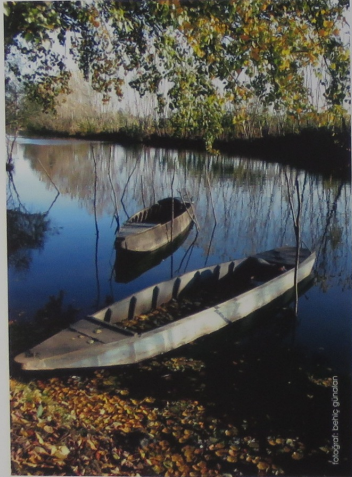
İletişim:
Tel: (0284) 213 91 80
www.edirne.gov.tr
edirnedegerleri@hotmail.com

Kapak Fotoğrafı: İ. Beyazıt Kültürel
Beriç GÜNALAN

Edirneli Hâtemî'nin Edirne Kasidesi

Sadeleştirme: Doç. Dr. Müberra GÜRGENDERLİ

Muhammed adlı Edimeli bir sancakbeyinin soyundan gelen Edimeli Hâtemî İbrahim Beğ (ö.h.1004/m.1595), sipahi zümresindedir. Edirne'de sultan sarayında büyüyüp yetişmiştir. Sonraları sipahlilikten vazgeçip ömrünü seyahatlerle geçirmiş, sen demlerinde devr-i meşrep bir hayat sürmüştür. Murettip bir divan sahibi olan Hâtemî'nin şiirleri, özellikle de murabba ve kasideleri meşhurdur. Edirne'nin güzelliklerinden, havasından, suyunun ve mevsim özelliklerinden bahseden aşağıdaki beyitler şairin, Selimiye Camii'nin inşa ettiren ve Edirne'ye tutkun bir padişah olan II. Selim'e sunduğu Edirne kasidesindedir:

Doğukan Benli Ararın

Şiir

Devr-i güde reşk-i cennettir fezâ-yı Edirne Dembadem hûb olmada hûsn ü bahâ-yı Edirne

(İlkbahar mevsiminde Edirne şehrinin uçsuz bucaksız gökyüzü ve geniş ovaları, cenneti kskandırarak detedece güzel olur. Bu mevsimde şehrin kıymeti ve güzelliği daha da artar.)

Teşnesin ihyâ eder dil mürdesine can verir Hız u isâ gibidir âb u havâ-yı Edirne

(Edirne'nin nehirleri, geçtikleri yerleri tıpkı Hz. Hazrin gezdiği yerleri yeşermesi gibi canlandırır. Şehrin havası da Hz. İsrâ'nin ölüleri diriltten nefesi gibi, ölü gönüllere can verir.)

Tunca bir bahr-i revân ol Şâh dürr-i şahvâr Bir sadef olmuş ana devlet-serâyı Edirne

(Tunca Nehri okp giden bir deniz, Sultan II. Selim bu denizin lit ve kıymetli incisi, Edirne Sarayı da bu inciyl muhafaza eden sedefdir.)

Nûs-ı dârûdur dem-i germâda her yah pâresi Zehr-i kâttildir eğerçi kım şîhâ-yı Edirne

(Edirne'nin yazı çok sıcak, kişi çok sert geçer. Yaz mevsiminde yenilen buzlar insana laç gibi gelir. Edirne'nin kişi ise katilin zehiri gibidir.)

Ey gönül bir derde uğrarsın esir-i aşk olup Hâtemî gibi olursun mübtelâ-yı Edirne

(Ey gönül! Eğer Hâtemî gibi Edirne'ye müptelâ olursan, aşk esiri olursun ve başına türlü defter gelir. Bu şehir insanlarda bağmîlik yapacak derecede güzel bir şehirdir.)

Doğukan Benli Ararın

SELİMİYE

Arif Nihat ASYA

Şiir

Selimlerden kalma muhteşem miras.
Sinarlardan kalma şanlı hediye...
Kuvvetin tuğrası, sanatın mühürü,
Kubbeler kubbesi bir Selimiye

İşte tarih, işte batıyla doğu...
Görenler gösterein böyle bir kuğul

Onu günler tanır, geceler tanır,
Dal gibi ince dört minaresinden...
Sanırlar ki toprak ananın sütu,
Fakırlı toprağın fıkıksyesinden

İhamın, emeğin piri, ne yaman
Bilmeceler koydu taşın altına:
Nesiller hayran, asırlar hayran
Bu kurşun, bu mermer sultanatına.

Dikmişler vererek sanki ele ele
Selime, Sinan
Şu dalga dalga,
Dağların önüne bir dalgakıran!

Ben böyle gördüm,
Torunum da böyle görecek
Dışarda kurşunun kovan, içerde
Mermerin detek.

Söyleyin zamane yolcularına;
Ey Çifte Kummular, ey güvercinler
Şu tepeye konmuş nazlı kuğuvu
Urkutmesinler!

Oynamasın Ahtn Top'un yerinden...
Kaldı Edirne'nin altın detvirinden.

Duvarlar, sütunlar ve minareler,
Başı başına bir eser her biri...
Duvarlar, sütunlar ve minareler
Duruyor taptaze, dimdik, dipdikir!

Ne bir el sürçmesi, ne bir yanlış...
Ki en ufak zerre kımıldamamış,
Ki kadar ileri, ki kadar geri...
Her parça bağenmiş konduğu yeri.

Uzaklara bakan şu tepede bile
Sinan'ın eliyle çatılmış gibi.
Ve üzerindeki âbidenin her
Taş teraziyle tartılmış gibi.

Çağlayan gibisin ey Selimiye:
Mermerler, ışıklar kapüklerindir...
Çağın bir el ki şerefeler
Yüzüklerindir.

Yandı kandiller, yazıldı mahyan...
Yine piri piri kurulu sofran;
Yüreklerimizi yıkadı bilir,
Avizelerinden içtiğimiz nur.

Köyümün kızları buhurdanına
Yürekler koymaya geldi uzaktan
Ve çiçek açtı
Mermerde, mermeri öpen dudaktan.

Bildik çinilerin körpeğində
Konuşan dili:
Mavi Akdeniz
Mavisiydi; yeşil, Kıbrıs yeşili.

Eski Edirne'yi ben, adım adım
Anarken Edirne sokaklarında
Anıadam, bildim ki şah damarlarım
Vurur senin mermer şakallıdamda.

Seller, zelzeleler ne derse desin;
Sen yine o eşsiz Selimiyesin.
Fakat -tarihime, adıma yazık-
Ben ne Selim ne Sinan'ım artık!

Kükreyen, şahlanan, koşan, atılan
O mutlu vîğitler, o mutlu iman
Sinırlar aşmayı kuşlardan değil,
Öğrendi senin ezanlarından.

Ne bilsin Selimler, ne bilsin Sinan
Ki avlun bu kadar küçülecekti.
Ey ilâhî kubbe: sana bir avlu, bir
Kıra gerekli!

TUNCA'NIN BULANIK RÜYASINDA

Hikâye

Sedat SAYIN

**Havada çatlıyor kuşlar,
Ve değiyordu tenime: Kanlı tüyleri...**

...Ve yazmak; yaşama sınıksız tutunmaktır: Uzun, karanlık, yazmadan geçen zifiri gecelerden çok sonra: Böylece anıyorum...

Hep buradan, bu zamana meydan okuyan, alt ve üst kısımların nehre açılmış birer kuvvetli kol gibi derinliğine uzandığı taş köprüden geçeceğim. Her geçişte içime ya bir burukluk çökecek ya da esen esinlerle nehre anlamlı anlamsız sözler savuracağım. Dilimden savulana belli belirsiz sözlerle Onu kendime, kendimi Ona yakınlaraştıracağım. Ya O'ndaki anlam yumağın çözeceğim ya da yüzüme gözüme bulaştıracam. Bu eski tarihi Tunca Köprüsü içimde derin ve çok boyutlu bir imge dizesi oluşturacak. Bazen ya nehrin sularına ya nehirden süniklene süniklene sularla örtülerek akan yapıtlara ya da balıkların ortasına takılan yüreğim, gözlerimi bir müddet yolmdan alıyacak. Dalıp dalıp gödeceğim nehrin bulanık girdaplarına: Ayaklarımıza çöken ağlar daha da ağırcaşacak...

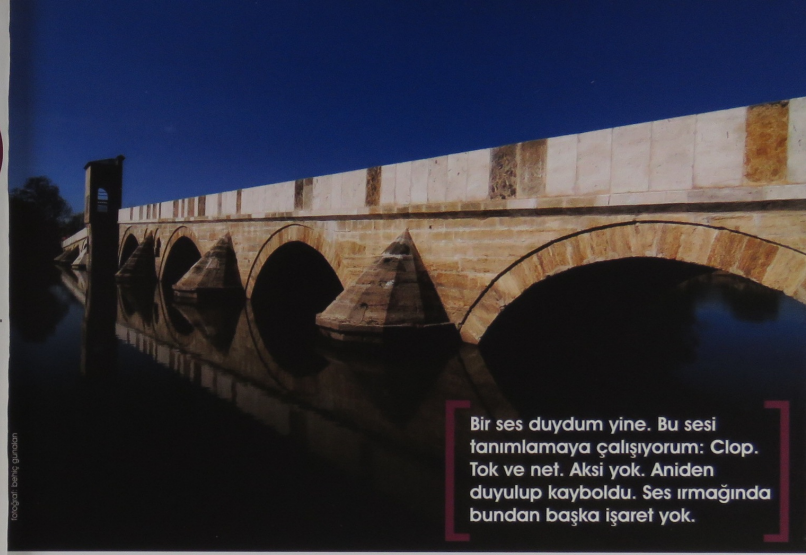
Hayretle algılıyorum! Bu sular hep bulanık! Az önce aydına varamışım, şimdiki gözlerim nehrin tüp kısmına kadar gezindiyo. Nehrin kıyıları, merakla ayırtılmıya kadar gözlerimiyorum. Hep bulanık. Düşünüyorum... Şimdi soyut, sarıncı bir el beni de bulanık suyla ayırtmış. Suda gözlerime sırayet eden yaşlarla eşyaya bakıyorum: Her şey tü. Hava donuk. Gökyüzünde bulutlar gri ve grif. Yanımdan geçen çocukları sevinc çığlıklar içime bir aci gibi oturu. Kulaklarımda uğultular... Söyleyeceğim bir söz boğazımda bir yumruk gibi durdu. Yüzümü, kulaklarımı açmışızca kamçılayan rüzgâr vücudumu sanki lime lime ediyor. Soluk bir renk fortuşa içimi kapladı. İçim boşaldı sanki. O bilik sözleri söylemeye çalınsa yüreğimi bir ferahlık kapladı. Alsageldiğim o güzelsim görümleri yitmiş: Yeşillikler... Özume baktığım kırık karatılı keşebekler... Dağların eteklerinden süzülme süzülme savzaren acı sular... Ağaçların altı yeşil yapıtlarıyla eğleşen tatlı rüzgâr...

Şimdi görüyor ve anıyorum ki, balıklar görünmüyor. Arada bir cılız

şirtili duyuluyor nehrin kenar sazıklarında. Oraya yönelince görremiyorum. Yalnızca bulanık girdaplarda sarhoşlaşan yapıtlar, bir iki sarı ot, kenardan girdabın etkisiyle kurtulan daha içlerine sokulan siyah dal parçaları...

Bir ses duydum yine. Bu sesi tanımlamaya çalışıyorum: Clop. Tok ve nef. Aksi yok. Aniden duyulup kayboldu. Ses imajında bundan başka işaret yok. Clop, şırıp. Ürkünç bir mağarada bilmez birinin ayak yürüyüşlerini anımsatıyor. Yarasa!

Arada bir ikinci ses, öncekinden daha çekici. Bakışlarımı oraya yöneliyor ama bir şey göremiyorum. Daha önce kaç kez geçtim buradan. Yine balık görememişim. Daha az eğlenmişim burularda. Hep hızlı geçmişim. Şimdi kaldığım kaldım, inat mı? Hayır hayır! Sezgisel bir gerçekliği yakalamaya çalışıyorum gibi. Beni burada, bu buz soğukunda tutan ne? Bir an evvel toparlanayım diyorum, olumyor. Bir tanecek de olsa gormeliyim. Rüyada balık görmek iyimmiş. Hayra yaratalımış. İnsanı rahatlatmış. Ama şu, duru olacaktım. Ben şimdiki burada, bu bulanık suda, balık göremem yine o olumsuzlukta olur muyum? Ama olsun. Yine de gormeliyim. Buna muhtacım. İçimdekileri sanki onun -ışıldayan kırılan pullarına boşatacağım. Mutlaka gormeliyim. Otlada bile olsa razıyım. O, can havliyle otlada kıvranıken -pullarının ışığı gözlerimi olsa - ben - niceydi görmediğim balığı görebilmenin mutluluğuna eriyim. Bunun ölümlü "Düğer Balığın Ölümlü"ne benzemsem. Aniden ölürsem. Pullarından bulanık su damlacıkları hemen süzülürse... Yeşilliklerin, güzelliklerin renk tonları onu sevimmeliştir... Bu balığın dillerde dolayan mitolojik öyküsü olmasa... Adını bile bilmesem. Onun sırtı içime görsen. Oylece oradan ivedi adimlarla uzaklaşsam. Yani başımdaki çöplükte kalmış, ufalmış camlarım.

Sedat Sayın / Anadoluyak

Bir ses duydum yine. Bu sesi tanımlamaya çalışıyorum: Clop. Tok ve nef. Aksi yok. Aniden duyulup kayboldu. Ses imajında bundan başka işaret yok.

Şimdi görüyor ve anıyorum ki, balıklar görünmüyor. Arada bir cılız şirtili duyuluyor nehrin kenar sazıklarında. Oraya yönelince görremiyorum. Yalnızca bulanık girdaplarda sarhoşlaşan yapıtlar, bir iki sarı ot, kenardan girdabın etkisiyle kurtulan daha içlerine sokulan siyah dal parçaları...

Bir ses duydum yine. Bu sesi tanımlamaya çalışıyorum: Clop. Tok ve nef. Aksi yok. Aniden duyulup kayboldu. Ses imajında bundan başka işaret yok. Clop, şırıp. Ürkünç bir mağarada bilmez birinin ayak yürüyüşlerini anımsatıyor. Yarasa!

Arada bir ikinci ses, öncekinden daha çekici. Bakışlarımı oraya yöneliyor ama bir şey göremiyorum. Daha önce kaç kez geçtim buradan. Yine balık görememişim. Daha az eğlenmişim burularda. Hep hızlı geçmişim. Şimdi kaldığım kaldım, inat mı? Hayır hayır! Sezgisel bir gerçekliği yakalamaya çalışıyorum gibi. Beni burada, bu buz soğukunda tutan ne? Bir an evvel toparlanayım diyorum, olumyor. Bir tanecek de olsa gormeliyim. Rüyada balık görmek iyimmiş. Hayra yaratalımış. İnsanı rahatlatmış. Ama şu, duru olacaktım. Ben şimdiki burada, bu bulanık suda, balık göremem yine o olumsuzlukta olur muyum? Ama olsun. Yine de gormeliyim. Buna muhtacım. İçimdekileri sanki onun -ışıldayan kırılan pullarına boşatacağım. Mutlaka

kıvranıken -pullarının ışığı gözlerimi olsa - ben - niceydi görmediğim balığı görebilmenin mutluluğuna eriyim. Bunun ölümlü "Düğer Balığın Ölümlü"ne benzemsem. Aniden ölürsem. Pullarından bulanık su damlacıkları hemen süzülürse... Yeşilliklerin, güzelliklerin renk tonları onu sevimmeliştir... Bu balığın dillerde dolayan mitolojik öyküsü olmasa... Adını bile bilmesem. Onun sırtı içime görsen. Oylece oradan ivedi adimlarla uzaklaşsam. Yani başımdaki çöplükte kalmış, ufalmış camlarım üzerinde patinal çöken siyah kedilere dalan gözlerimi oradan almasam. Siyah gözleri, gözlerimi olsa... Kediyi büyük bir hıncıyla, hırçlıkla kovulayan köpeğin havlıyışlarını duymasam. Ve gitsem oylece...

Gri, donuk bulutların aralardan- kaldırım taşlarının aralardan zorlanarak çıkan soluk yeşil otlar gibi- kırık sızın süzülen sönük ışık pırıltılar hiçbir renk çambuşa oluşturamıyor. Sular opak olsa... Bir neris gibi kenarını doyaysa seyretsem. Balıkların cıvılcılığını, güneşin panayışına balığın karnin beyazıyla oluştuğu anı gözlerimin ışığıyla seyredibilsem...

Bir traktör, hemen abimide. İçimden bir şeyleri söke söke, komür yükü altında halde, yolun kenarındaki toz yığınlarını üzerine bosa ettirecek, yüzümü, gözümü zaten az olan sempatik yanlarını çalarak geçiyor.

Şoförü görmedim. Traktör, arkayı. Beni fark etmemiştir bile. Arından bir grup öğrenci cıvıldaşarak geçti. Hiçbiri eğlip de baktığım yöne bakmadı. Akıllarından uzun baktim. Buruk bir gülümseme vardı. Tozlanmış dudaklarım...

Herkesin, başını sokacağı bir yuvaya vardır. Ama yuvasızlar da vardır. Yuvası olduğu halde hayata tutunamayan adamlar... Bir şeyler eksikince yüreğinden insanın, sıhatliki güzellikler bile algılanmıyor demek. Bu sıralar, evine, yüreğine, tutunamayanlar gidip kapıların soğuk demitlerine tutunuyorlar. Sonra her gün inihal dalgası kanallardan adalarımıza taşınıyor. Benim bu kornamalkara tutunmamın bu anlattıklarım bir ligisi olabilir mi? İçimde şimdiki kabardan o zaman vatığı dayatıyorum. Ben, yüreğime ve onu şiştan ağacına tutunuyorum./

Gözlerim önce soğuk dalinin oluşan girdaplarda yitmiş sonra da o soğuk dalinin koptuğu ağaca yöneldi. Arından; iniltili, acılı killelerinde duyumsayan narin, ince bir sese kulak kesildim. Nehrin iki kenarına dizilen balıkçılar alıtlarını hızla kırıp yağın gözlerine çoğuğu seyre koyulmuşlar. Çocuk, babasının tüm itiltilerine rağmen mütemadiyen çıkık atarak, ayaklarını nehrin sularına daldırıp dalınca çıkıyordu. Biraz ileride, ağaç dalının üzerinde, cıplarla öğülmüş, dağılmış yüz tırtmış yuvanın üzerinde çıkık çığlığa bir kuş uçuyordu. Çirpişi balıkçıların yüreklerine deşmekteydi duygular salıyordu. Çocuk, nehir boyunca yürümeye başlandı. Susukundu. Bir dal üzerinde kuş yavrusunu; yüzü, elleri, pantolonu sımsıkımlar oluncaya değin izledi. Kuş yavrusunun çığlıklarını gündeze kıskam arasındaki bu zamana balyıyordu... Zaman pasunıyordu.

Girdapta debelenen, üzeri iyice islanan kuşun son çığlıklarına annesinin çığlıklarını eklenirken çocuk, olurdu ve girdapta donan gözlelerinden boncuk boncuk yağlar boşaltmaya başladı. Düzlerini dövdü. Gözlerim islemim aşında, kendimi dala bir kapıtarak Tuncamın bulank sularında, hâla dalaşıyor. Soğuk demir kornamalkara tutunup ağağıya doğu satkılıyorum. Kan, beynime hücum ediyor. Gözlerim yuvallardan fırlayacak gibi. Az daha eğleşem sanki bulank girdaplarda yitcekmişim gibime geliyor. Oyuna gerçek arası bir yerdeyim. Buz gibi olan parmaklarımı demir kornamalkardan alamıyorum. Yapıştım kaldım. Bu oyun, uzun süreceğe benziyor. Siyah okul çantam yanı başımda, yerde. Balıkçılar yine yerlerinde. Hiç ayrılmıyorlar. Gölge, bulank sulara düştü, itiltilim. Gölgedeki yüzümde hep kurumuş, sararmış çer çöpler, yapıprakir oluşan girdaplarda yitiyor. Yüzüm, girdabın merkezi oluyor. Soğuk iyice dengemi bozuyor. Ellerimi zar zar, acı çekerek demir kornamalkardan çekiyorum. Kaarmış, morarmış ellerimi çepelerimin kenarlarına hızla sürterek taşıyorum. Çocuk hâla yerinde, soğuk ağaçların salınan dalalarının altında oturuyor. Dünyanın tüm ağrılığını yüklenmiş gibi sızlıyor. Eline aldığı çubukta nehrin kenarında sulara karmış şekiller çiziyor. Yüzüne sıçrayan bulank suları siliyor.

Hâla bulank sul Sararmış yapıprakirden sonra kırılmış büyük soğuk dalın sessizce akan nehrin sularında yüzüyor. Köprünün üst tarafına yönelmiş -bulank sularında sıklıkla- bakışımı, yığın bir iniyar gibi salınan, yüzen nehrin ortasındaki soğuk ağacına yöneliyorum. Bu ağacın alt dalının salındığıca su yüzüne çıkan

dalın yapıprakir küferilmiş gibi ölü duruyor. Vakit bir hayli ilerlediğinden; bikk, ağaçlar hemen gözümün önünde olduğu halde, bakışım girdaplarda kayboluyor.

Girdap; Titrefen sarıkça, İçimdekilerini sarsan. Sarıkça bir başka delilik emaresini gün ışığına çıkarıyor. Bir arabadan dalgirine pervasızca geçişler... Çepelerimdiki tüm paralar suyunu çekinceye değin, gözlerim hayal ettiğim o silüetin peşinde... Buğulu camlar... Çığ düşmüş yeşil yapıprakir... O istihali endam... Yürüyüşler; uzun yürüyüşler. Hep bir parçama sokaklara bulduğum kayıp zamanlar... Kuşandığım yalnızlık damarları... İçten içe boğuluşumu yorumlayan küçük küçük denemeler: İçimden kayıyan volkanın dışı vuran lavları...

Bir gün düşerim; sarışın mavî gözlü bir çocuğu. Gözlerime değen gerçekliğin çığır izleriyle şaşkınlığım. Köklü bir cevaz ağacının altında mülevaz evin kapısından içeriye telaslanarak geliyor. Ayakkabımın teki çiftler üzerinden tã bahçenin içine, yeni yeni serpilmeye başlamış marulları üzerine savruluyor. Annesinin kollama yığılmayı arzuluyor. Oysa annesi bağdaş kurmuş pencereden içeriye süzülen cevaz ağacının gölgesinin salınışlarında gözleri. Tesbihlye derin adimlar atıyor. Çocuk, sızışını duraksatıyor. Ona doğru yönelince içi yanıyor. Anne, ellerini yüzüne narin bir yordama sürüyor, seccadesini duvarlara topluyor. Çocuğuna, yüzündeki nahil tavritla dönünce; çocuk, annesinin kollama yığılıyor. Ona sımsıkı sanyıyor. 'Anne! Çok derindi, buluncakaktım' diyecekti. 'Ağaçlarına tırlı yürümüş bir bahçedeyim şimdiki' diyecekti. 'Ağaçları, 'girdap' di-yemeyecek, yurkunarak. 'A' diyecek, soluklandıktan sonra, annesinin yüreğine serilen yüreğilye sadece sessizce 'Anne' diyecekti.

Uzaklan, meithalem yağmurun yağıyor gönül ufukunun sahillerine. Yeşil yeşil yosunlar... Dağlan kumlan örten bir dalga okıntısıyla kayıdan tekar içlerine çekilen kayılların kapıveren dalgalarının zarif hedyelerli. Yosunlar.

Hiç balık vurmadi bugün nehrin kıyısında...

Söyleşi

Mehmet AGIRGAN

Diş Hekimi
Tekin SAYINBAŞ

Bir EDİRNE
Efendisi

"Bir yerin güzelliği elbette doğası, coğrafi konumu, tarihi ve sanat eserleriyle ilgilidir. Ama araya esaz ruh veren, renk veren, can veren yoreda yaşayan halktır. Hiçbir yer insana doğduğu tararak kaalar ruhen yakın ve cazip olmaz. Goethe, 'İnsanlar sadece ana-babalarının değil, yaşadıkları çağın da çocuklarıdır' der. Gerçekten onlar geliştikleri coğrafyanın da meyveleridir. Dt.Tekin Sayınbaşın yazılması tamamlanmış, basıma hazır yeni kitabının önsözünde bu ifadeler alkattımı çektik. Kendisilye yıllardır tanışır, zaman zaman buluşur, dere-tepeden sohbet ederiz. Ancak bu defa kendisine sürpriz yapıp söyleşiyi kâğıda dökmeye karar verdim. Şöylece daldan dala dalaşayıp bir güldeste yapıp nasıl olur acaba? Eh ne çıkarsa bahıtımız...

hehalde o zamanki nehir temizliği ve yatakların seveyesinin gerçek göstergeleri! Suakacağı kayından şehir merkezine kadar 18-19 tane "Su Değirmeni" nin varlığında söz ediliyor. Bunların yerini ve sayısını bilenen halen hayatta; ki bendizim II.Bayazid Külliyesi yakınındaki değirmen yıkıntılarını anımsarım. Su başkını Edirne'nin tarihi ve bugüne kadar yeterince tedavi edilmiş kronik derdidi. Yanılmıyorsam 1941 yılında büyük Su Başkını yapılmış, meskün bölgeler ve kırsal alanlar etkili kıy yağışları nedeniyle sular altında kalmıştı. Meriç Köprüsü yanı başındaki Edirne Tren İstasyonunu besleyen demiryolu hatları o yıl kullanılmaz hale gelmiş, yine Bosna Köy hattından silinmişti. O yıllar neden bilermem kişer çok serdi ve karlı olurdu. Hatırlam diz boyu kar nedeniyle ev ile okul arasındaki iki adimlik mesafeyse, rahmetli Tuhan ağabeyim çak kere beni sifında götürmüştü.

Tekin Ağabey, ben uzun yıllardır Edirne'deyim bu derece sert kış pek görmedim, Acaba şimdilerdeki hava "Sera Etkisi"nden mi kismen değişti?

Takdir edersiniz ki, ben bu yönde yorum yapamam. Ancak Edirne'de aşağı yukarı on yıllık periyotları daha fazla üsüdüğümüz ve tarımsal üretimde dalgalanımları geçtikler. Nehiler donardı. İlk okula İken Tunca kenarında 30-35 cm kalınlıkta buzlar görmüştüm. Tunca'dan kadıkalan buzları, sıra sıra okuz arabalarıyla, Balkapazarı Caddesi arka sokağındaki Tefik (Şah) Bey'in Buzhanesine satıp ekmek parası kazançlarını hatırlarım. Bu hacimdeki dev buzlar bir gece dipten yığılıp darbelerle Tunca üzerindeki Ekmekçi'te Köprüsünü yikmişti. Sanırım aynı yıl, üst kaplama kurşunlarının zarar suların donup genişlemesiyle tonaz yapıldı. Al Paşa Çarşısının bir pazar günü büyük çapta çökmesine sebep olmuştu. Zannederim yine 1946 yılında, yerde dizboyu kar var. Bir gece yarı kısmımız Mehmet Takan amca, bastonuyla kapımıza vurarak bizi ve diğer komşularımızı uyandırdı. Mahallede yangın vardı, çok kapalı dveler içinde idi. Kaleli'nde (Ankara ve İhrnu Sokakların kesiştiği köşedeki) "San Pansiyon" çayır çayır vardı. Efesi gün içindeki bütün okumayı yaptım, kitapları taşıya dnmüş heykelti bana iskeleti ortaya çıkmış. Sonradan tanklara çektilerle yıkılan harabe, içini dışını çok iyi bildiğim, zarf ve özel marmariseyle görkemli bir sarayın izlerini taşıyordu ve 1916 yılında, yirmi gün süreyle Büyük Atatürk'e ev sahipliği yapmıştı. 1953 depreminde hasar gören Edirne Saat Kulesinin tahit kalıpları ile çökertilendiğini anıtlarım. Keza Büyük Su Terazisi ve Edirne Kalesi, İtalyan Havasrının, Gaz Paşa Caddesindeki antik hamamın çok edimlediği yıllarda çocukluk arkadaşlarım, içinde ve üstünde oynadığım günleri anarım. Onlar gibi bildiğim nice eserin yıkılması ve halen Kalanındaki nihelik şaşp evlerin bir kısmı restore edilse de, "sistemli olarak" yıkılma tehlikesi içimci sizdir.

Edirne'nin zar yıllarını anlatırken okuma geldi, soramadım.Yıllardan sonra yaraların sarılması, iyileşme zamanı ald mı?

"Ben kalender meşrebim, güzel çıkın aramam" gibilerden bir kanto vardır bilirsiniz. Benim hemşerilerim rind, filozof tabiatlıdır.

Aynı "yüzüm güler, kalbim ağlar" türkusünde söylendiği gibi, acısını kendisine saklar. Yarnadı solğun güysilerden, misalişi ayakkabılardan, edileme olumsuz kalçılardan (Argo, kalçın açığı deyimi buradan kinayedir) kurtulmuş epey şummuştu. Davulcu, zurna, ince sazı, mütevazı orkestralı duğünler daima yaşamış, beşmiş gıysılı güzel gelinler, ince bıyıklı, mendil domatları "karşılama" oynatmaya devam etmiştir. Gençlik yıllarımda Edirne'de çok ünlü sanatçıların rol aldığı tiyatrolar, gözde müzisyenlerin arzi- endam eyledikleri konserlerden sanat zevki tatmışızdır. Meşhur orkestraların, sinema jönetim, aktisrlerin konuk olarak katıldığı, Cumhuriyet, Kuruhan ve Top Bayramı Banolar, Edirnespor'un geleneksel Garden Partilerini yaşamışızdır. Özellikle "Millî Bayramlar" çok büyük katılım ve coşku ile kutlanırdı. En şoguk havalarda bile "Edirne Kurtuluş Bayramı", bir festival ihtişamında cereyan ederdi. Battaniyeye sanmış seyircileri, cıvırlı ılerden gelmiş çok sayıda meraki konukları unutaram. Ah Eski Bayramlar!

Edirne derin ve çok kültürlü bir şehirdir. Gayri Müslim komşularınız var mıydı?

Burası eski bir başkenttir. Çeşitli kültürel etkilerle, göçler ve askerî hareketlerle içiçe yaşamış, çok çağdaş, hoşgörülü, renkli bir uygarlığın örneği olmuştur. Hiçbir cin, din ve kavimsel zürme burada ötemlenmemiş ve ahenk içinde yaşam sürmüştür. Çok

sayıda Musevi komşumuz ve dostumuz var olmuş. Edirne'nin sosyal yaşamına renk katmışlardır. Zaman içinde İsrail ve İstanbul'a göç eden bu dostlarımızı sevgiyle anıyoruz.

Tekin Ağabey, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi kuruluş yıllarında destek çalışmalar yaptığınız biliyor, çeşitli yazılı ciddi kaynaklardan okuyorduz. Bu ve benzer konularda bir şeyler söylemek ister misiniz?

Mehmet Bey kardeşim, bizlerin vatandaş olarak askerlik yapmaktı, vergi vermek gibi yasal vcelibelerimizin yanında başka şeyler de var. Herkesin yetiştiği, feyz aldığı topluma karşı bir gönül ve vicdan borcu vardır. Bir zaman atasozu, "gün gelmiş insana yazın ne yaptın diye sorulur" der. Karşılık beklenmeden amatore çiprişirsin, sonucu ne olursa olsun içimizdeki bir coşkunluklarıdır. Bir rahattama, bir ibadet gibi algılanmazlar. Bu görüşe gençlik yıllarımda çok sayıda eğilim, kültürel ve sanatsal toplum çalışması içinde olmuştuk. Çok sayıda kültür hizmet plâketi, takdir ve teşekkür belgesi almıştım. İçimi ısıttı. Özellikle Dr. Nadir Cent, Dr. M. Serbabioğluy, Prof. Celâl Oker, Prof. Erol Düren ve Prof. Saad Vural örneği ustalarımızla, zaman zaman dönem valilerinin başkanlığında Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin biran önce Edirneye kalıcı tesisleriyle yerleştirilebilmesi için yillarca süren çalışmalarımız; İlaçç sayıdageer volimizl karşılımlı uğurlarımlı, yine Dr. Saadet Yardım, Mübcecel Korkmaz, Yılmaz Erişen ve Rıza Aratürk gibi saygı değer dostlarımızla, Edirneye yuzme havuzu kazandırmak

için çiprişirizmiş, içimizi iftithetir sıcak anılarımız. Kimseden bir alevin beklemeyen, fazla sansasyon yaratmadan gölgede kalıp, sessizce gönüllü çalışmanın zevki ve huzuru buradadır. Çok uzun yıllar Türk Tabipleri Birliğinde aktif olarak hizmet vermeyin de onurunu daima kalbimde taşıdım.

Edirne ile dolu-dolu yaşarken sifiler, değişik konularda inceleme yazılan, makaleler yazdınız, yanılmıyorsam üç kitap yayınladınız. Dilerseniz biraz bunlar üzerinde konuşalım mı?

Ortaokulda Lütfi Aytaçoğluy adında sessiz, sakin bir liş Bilgili hocamızı vardı. Sürekli bizi çalışmaya yönlendirir, "boş duranı Allah sevmez" derdi. Keza Diğ Hakimliği öğrendim yıllarında Hocam Prof. Feyzullah Doğruer, "işçi bedeni, usta bedeni ve katiyatla, sanatkar bedeni, kafası ve kalbiyle çalır" sözü ile bizi mesleği ve prensipler aşlayarak yönlendirir, yüreklendirirdi. Bu öğüteri hiç unutmudum. Ekremiğim üstün tuttuğum mesleğim sayesinde kazandım, alemleri iyi yaptımaya özen gösterdim. Kendimi ve çocuklarımla bu ocağın kaynaklarıarak eğitlim ve geliştirdim. Yunus Erme'nin "bir ben vardı, bendim içim" özdeyişi ile içimdeki atığı keşfetmeye çalıştım. Yefenekleirim var mı? Bu bir yorum meselesi! İse ve Üniversite yıllarımda, "vatan yahut silistre", "Sair Evlenmesi", "Çayhanne" ve "Yagmurcu" eserlerinde sahneye çıkmıştım. Hiç boş durmadım, çalıştım. Bahçemizi kazıdım, çiçek ektim, çayya gıyıp anteniini onardım, garajımı boyadım, yazdım, çizdim. "Çalışırken bulduğum, çalışırken dinlendim." Çevremim insanlarını iyi tanıdım. Yazdığım çok sayıda makalede Edirneli

hemşerilerimi yansıttım. Görüklerimi, aracıca öz kaynağından gelen sesleri, benim insanları oksettirdim. Yayımlanmış üç kitabım var. "Meriç Rüzgârının Gizemi", "Karga Sesindeki Nağmeler" ve "Saraçlar Caddesinde Ağına Yüzler" az sayıda basılmıştı, piyasada halen bulunur mu bilmem. Evinin yıkılış yıllarında hazırlayıp sunduğum programlarında konuşularımı çok kişinin kulogünü çinlatmış, eskilerin ruhlarını şadettmişizdir.

Şimdi malûmun tekranı gibi olacak ama yine de soracağım: Resimle aranız nasıl?

Diş Hekimlerinin hastalarına şifalıdan önce tedavilerinin yanı sıra estetik katkıları da olur. Çok sayıda değerli meslektaşımın güzel sanatlarla ilgili olmasını bu çerçevede yorumlamak gerek. Kirk yaşlarımda, resim çalışmaya, yağlı boya tablo yapmaya başladım. Çeşitli konularda yaptıkları oldu. Çok sayıda karma sergiye katıldım. Beş kişisel sergi açtım. Zaman zaman tuvalle, fırça ile oynamaya devam ediyorum. Yani, Özcan Nesimi'nin deyişle, "Kâh çıkarım gökyüzüne seyredirim âlemi! Kâh inerim yer yüzüne seyredir âlem beni".

Değişik konulardan söz açılınca, meslek yaşamınızda değişik yönlerden ilginç gözlemlerinizi, saptamalarınızı olmuştur. Mesleğinizin getirdiği hastalarımızla çok yakın mesafeden göz, deri ve moral temas kurma durumundayız. Hastayı rahatlattıracıdan bazen uzun uzun hikâyelerini dinlemek ve gözlem yapmak durumunda kalız. Bu bize hem hastayı, hem çevresini tanıma imkânı sağlar, bilgi dağarcığına her gün bir şeyler kazandırır. Bazı hastalarımızın ön derinin normalden daha il, renklerinin çikolata yapıp temizlenmemiş gibi kahve rengi lekeli oluşu, beni iz sümeye, konuyu derinliğine incelemeye sevk etmiştir. Sonuçta, Ahır Köy, Kemal Köy, Demir Hanlı Köy ve Habiller Köyünde içilen kuyu suları ile ilgili bir noktaya gelmişizdir. "Kömür yataklarının bulunduğu bölgelerde taze su bulunmaz. "Fluor Elementi" nin içine sularına sızması, gelişme çağında çocuklarda "Mine Renkleşmesi" denilen kronik zehirlenmeyi meydana getirmektedir (Habiller Köyü'nde yüz sekiz çocukta atılmış vaka tespit ettim). Durumu 1977-78 yılında Sağlık Müdürlüğüne ve İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesine rapor etmişim. Ayrıca, daha Çernobil Nükleer Faciası ufukta yokken, Kaleiçinde yan yana üç evde üç lösemi hastalığı dikkatli çekmişti (Adres ve isimler bendedir). Sağlık Müdürlüğü ve Trakya Üniversitesine yaptığım resmi başvurular gereken hassasiyetle karşılık görmemiş, muayenehanemde ziyaretime gelen bir uzman doktor ve bir profesör saygıdeğer dostum tarafından gövni resmi şifalı olarak kibarıca "konu üstüne fazla gitme" mealinde cevaplandırıldı (Biz radyasyonlu çaydan korkmazız tabii). Şimdi "aynı bölgede" görülen iki benzer vaka," içimi acıtır " ve olayların yerinde bilimsel olarak incelenmesi gerektiğine inanırım.

Tekin Ağabey, sizden ilginç anılar dinlemiş oldum, son olarak bu kent için dilek ve önerilerinizi alabilir miyim?

Sıradan vatandaş olarak özellikle çocuklarımızın iyi eğitimi görmelerini, yeterince ve ciddi olarak yabancı dil öğrenmelerini, her yönünde sanata eğilmelerini diliyorum. Profesyonel sporlara verilen önem ve destek amatör sanatçı gençlerden de esirgenmemelidir. Yerel sivil toplum kuruluşlarının, meslek örgütlerinin, tüzel kişilikle resmi bir fon kurup sistemli şekilde, periyodik ödülleri gençlerimize sanat dünyasında yeni ufukları açmasını hayal ediyorum. Edirne'nin tarihi dokusunu betonlaşma uğruna yok edilmesini nasıl hazmederim! (Kaleiçinde yıkıma, yağmaya terk edilmiş nitelikli, tarihi aşşar evler bir gönül yarası!) "Edirne'nin ardi da bağlar" türküsu ruyalarda kalmamalı. Yeşil yağamalı, yaşatılmalıdır.

Portre Fahri Tuna

Resim: Fahri Tuna

Bir Gül Şehri; EDİRNE

Şiir, şehir, gül; Edirne

Edirne'ye en yakın çiçek nedir dersiniz; hiç düşünmeden 'gül' derim: Parkları, bahçeleri, nehir kıyıları, yıl orta ve kenarları. Edirne aslında bir güldür, güzardır, gülşendir; Hasan Sezalî-Gülşenî hazretleri de her dem bülbüllere seslenmektedir bir bir nashatle.Şiir ve şehir, ikisinin de arka planında zengin bir birlik güçlü bir medeniyet, üst düzey bir mimari, deruni bir uyum ve huzur yatmaktadır. Büyük mimarlar eserleriyle şehirlerin şifasını yazarlar, büyük şairler de mısralarıyla şiirin şehriyini. Şiir ve şehir kavramlarının birbirine denk birbirine akraba, birbirliye iç içe olduğu Edirne misali, çok az şehir vardır Türkiye'de. Edirne; biliyorum ki sen aslında Adrianus'un şehrisin o kurdu seni biliyorum; ama Balkanlar da sen kurdun, İstanbul da sen şehrettin, gönülerimizi sen fethettin! Yerin altının üstünden derin ve zengin olduğu 'gül şehir Edirne'nin, Meriç ve Tunca'yla muhteşem vuslatına başka ne isim verilebilir: Elbette ki Bülbül Adası: Üç devlet (Rusya (1829), Bulgar (1913) ve Yunan (1921)

İşgal görmüş Edirne; üçte biri Müslüman şehir halkı çaresiz-İstanbul'a Bursa'ya Bilecik'e (geldikleri yerlere) sığınmış; 1924 yılı başu bağde-İ mev' (yeniden dirliş) oluyor Edirne'ye; mübadele anlaşmasıyla Selanik Sancağı'ndan binlerce -çaresiz- Müslüman Türk iskân ediliyor metuk, mahzun, meys Edirne'nin kalbine. Beş asrık evlerinden bırakıldan, en çok da hatıralarını bırakarak canını zor kurtarıp Adrianus'un kadim şehrine, Hz. Muhammed'in İşaret ettiği yere inşa edilen yeryüzü hanıkası ve şahıkası Selmiye'ye sığınışlar... bugün kadim şehir Edirne'de kadim bir kültürün olmaması işgal ve hırcetlerin ürünü sayılmalıdır.

Gerçek bir yeryüzü halkıdır Selmiye evet; matematinin, hendesinin, mimarının, estetiğinin, veznin, uyumun, güzelliğinin zivresi eserdir o. Edirne'nin bercestesidir; sadece Edirne'nin mi; neredeyse tüm İslâm Âleminin.

Medeniyetimizin bercesteşi Selimiye en güzel noktadan görülsün diye yapılmıştır Muradiye sanki, Selimiye'den yola çıkarak bütün bir insanlığa, 'insin ve cinn'in sahibine sema edilsin diye yapılmıştır Muradiye.

Meriç'in, Tuncca'nın üzerine birer gerdanlık gibi serpiştirilmiş taş köprüler, sanki karşıya geçmek için değil de Selimiye'ye, Eski Cami' ye, Üç Şerefeli'ye kanatlanmak için inşa edilmiştir.

Prizen'deki Sinan Paşa, Üsküp'teki Yahya Paşa, Kalkandelen'deki Alaca Cami, Filibe'deki Cumayata, Şumnu'daki Tombul Cami farklı şehirlerin ve ülkelerin eserleri olmaktan çok, aynı gazelin mısraları, Edime nakaratlı güftelerinin farklı makamlardaki besteleridir adeta. Akdere ile Tunca kardeş, Dragor ile Meriç aynı yolun yolcularıdır. Manastırın ortasındaki çeşme ile Selimiye'nin bittiğindeki gözü yaşı çeşme, aynı ağtın tüküsünü söyler iştien kulaklara.

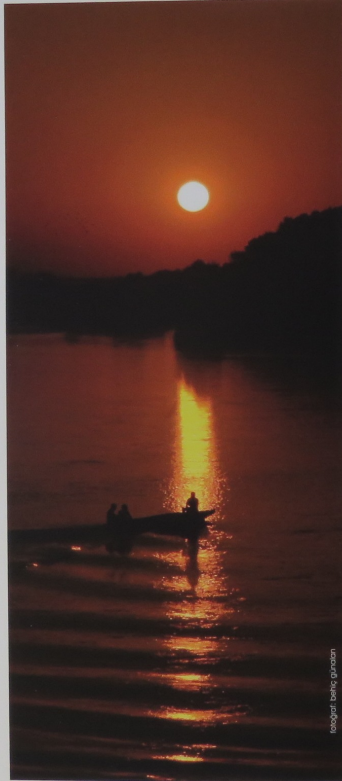
Edime sadece İstanbul'u değil, Filibe'yi de, Kostence'yi de, Plevne'yi de, Belgrad'ı da, Üsküp'ü de, Prizen'i de, Manastır'ı da, Sarayovayı da fetmeden; fetih etmekle kalmayıp adeta yeniden inşa eden şehirler şehridir. Sinanpaşa Muradiye'nin küçük kardeşi, Mustafapaşa II. Beyazıt Külliyesi'nin ortanca kardeşi, Cumayata Üçşerefeli'nin amca oğludur. Mostarın ağıt gün olur Dar'ül - Hadis'in minaresinde salâ olur okunur, Drama Köprüsü gün gelir türkü olur Meriç Köprüsü'den söylenir.

Bütün bu şehirlerin atası Edime, banisi Sultan Murad Hüdavendigâr'dır. Balkanlarda bir şîr şehir gösterir ki Sinan'ın eliyle İtîh'nin bestesi değmemiş olsun. Estetikde şîirin doyumsuz vuslatıdır Edime, dürle yarıdır.

Birer gerdanlık hükümündeki Edime köprüleri, arısında Selimiye'ye aradan da Mekke'ye, Kudüs'e, Bağdafa, Urfa'ya, Konya'ya, Bursa'ya gönül köprüleri kurarlar. Her biri bir Anadolu şehrine serpiştirilse, o şehrin ulu camii olabilecek ruh, estetik ve cesametteki Edime camileri vakar, tevazu ve izzet duygularıyla karşılıklı gelenleri, Edime'yi sevmek bir kültürü, bir tarihi, bir medeniyeti sevmektir. Edime gönüllerde bir yanık sevdadır, bir tatlı huzur, bir derin tebessumdur.

Edime; bütün Rumeli'de hakim olan, gitmekle kalmayan, sevmekle ayrılmayan, hasret ve vuslatın bıçak sırtı beraberliğidir...

Edime için sözlerin en güzelini, sözlerin en manasızını, sözlerin en deruni olanını Üstadımız Süheylî Ünver beyefendi söylemiştir zaten, başka söze ne hacet. 'Her şey biter, Edime bitmez!'

İzmit'te bir gün

MEÇHUL KAHRAMAN

Hatıra Samet AĞAOĞLU

İnce uzun boylu, geniş omuzları, beyaz yüzü, muntazam kesilmiş kır saçları ile gözümün önündedir. Hemen hemen hiç konuşmuyor. Fakat sırası düştüpte söze başladığı zaman ciğerlerinin derinliklerinden gelen kalın, tatlı bir ses İstanbul şivesinin ıslah ettığı en güzel Âzerî lehçesiyle size hitap etmekte!

Öldüğü güne kadar Rize'den Van'a, Karstın Erzincan'a kadar koskoca bir memleket parçasının üstünde onun kadar sevilen, onun kadar sayılan adam azdır. Güzel yüzü, güzel endami, güzel sesi ve konuşması ile bütün o vilâyetler halkı arasında esatîrî bir çoban gibi yaşadı. Türk milletinin son elli senelik istiklâl mücadelesi tarihinde bugün çok meçhul, yarı bu mücadelenin bütün hâdiselerini yorulmadan tetkik edecek nesiller için yepyeni bir çehre olarak belircek bu adam, babamın en yakın dostlarındandı. Aralarında yaş farkı azdı. İdeal farkı ise hiç yoktu. İkisi de Türkün istiklâlî ve medeniyet mücadelesi için Türkistan'dan Tunaya kadar uzanan toprak üstünde durmadan çarpıştılar.

Karslı idi. 1293'de bu yüzdü vezir Türk şehitinin Ruslara teslimini on iki yaşında gördü. Alardan ancak on sene geçtikten sonra Ruslara karşı geldi, çok şıvı hareketlere başladı. Sonra sağlam bir dövüşme zemini olarak İran Azerbaycanına geçti. Yanında küçük kardeşi Aydın Paşa vardı. Tebriz'de hazırdıkları İsyan'da Tebriz teşkilatının komutanı olan Aydın Paşa şehit düştü.

İkinci Balkan Harbi başlamış, Büyük Türkük dünyasının son parçası da tehlikeye girmişti. O halde her şeyden evvel onun imdadına koçmak lâzım!

Yanında dokuz yüz gönüllü ile İstanbul'a geldi. Süvarilerinin başında İstanbul sokaklarından sehadde giden eski bir Türk beyi hızı ile geçti ve hayatının en büyük heyecanlarından birisini de bu yolculukta Emver Bey ile karşılaştı. Emver'in ismini bir esnane bu kahramanı gibi duyuyuştu. Onun yanında zafır muhakakatçı diyordu. Yüz yüze geldikleri zaman evvelâ hayret etti. Dilerdeki adam bu dekilan mıydı? Fakat birkaç saniye sonra başka bir insan karşısında olduğunu anladı. Bu mahcup yüzdü muhabatına itaat etmeyi emreden çizgiyi vardı.

Edimeye giren ilk Türk emir almasını ve vermesini bilen bu gönüllü komutan oldu. Başında uzun kalpağı, süvarileriyle dörtlü sokaklarına daldığı eski Türk paytahtının halis Türk halkı ona gökten inmiş kurtarıcı bir hayat, hayranlık, biraz da korku ile baktılar. Gözlerinde intikamını almaması bir aslanın upercik bakışları vardı. Kaçan düşmanın arkasına, ta Gülmülcineye, Dimelokaya kadar düştü. Dur emri kendisine geldiği zaman, niçin, niçin diye bağırdı, ta Sofyaya gitmek lâzım!

Ve emre itaat etti!

Birinci Dünya Harbi başlar başlamaz onu Irak cephesine alay komutanı olarak gönderdik. Askeri tahsil görmediği halde mükemmel bir harp adamı olduğunu bir kere daha ispat etti. Bu sefer de yanına diğer küçük kardeşi Hasan Bey bir bölüğün başı olarak buluyordu.

İmparatorluk mağlup oldu, bütün cephelerde en yüksek kahramanlıklarına doğuşe doğmuştu. Büyük Türkük idealinin harabesi karşısında kalbi derin bir ıstırapla dolu, Türk ordusu tarafından kısa bir müddet için geri alınmış olan Kars'a geldi. Şimdi onu Türk tarihinin çok ehemmiyetli bir devresinde çok ağır bir frino bekliyordu. Mondos Mütarekesine göre Osmanlı Orduların eski Türk-Rus hududuna gelecekti. Bu bütün Kars ve civarını, Türk ve Müslüman halkını her tehlikeden evvel emri ile igalbine, hıfâf katliamına maruz bırakıyordu. Dehşetli kışlat kumak, içap ederse yeni bir Türk devletinin temeli olan mukaddafat tedbirleri almak lâzımdı. O, aksini düşüncecek adam değildi. Ölüncüye kadar dövüşecek, son damla kanı akmadan vahşetin ve intikam ihtirasının seline vatan topraklarını teslim etmeyecekti.

Harekete geçti, 'Şurayı Millet' adıyla topladığı millet meclisi 'Cenubi Garbi Kafkas Muvakkatı Milliyetini' kurdu. Kendisi bu küçük devletin başı idi. Kardeşi Hasan Bey de Milli Mukaddafat Vekili!

Yeni devlet kısa bir zamanda Hopa, Çoruh gibi Kasrın yanındaki

toprakları da hudutları içine aldı. Nahçıvan'ın bir kısmını, Gürcüleri kanlı bir çarpışmadan sonra da Batum ve Ahıska'yı ilhak etmeye muvafak oldu.

1919'da İngiliz askerleri Batum'a ve Kars'a girtiler. Elindeki kuvvetlerle bunlara karşı kayırmayacakları anlayan hükümet reisinin bu hazin neflince karşısında tek tesellisi yüz birlere Türk ve Müslümanı, Ermeni katliamlarından kurtarmış olmalarıdır. Hiç olmazsa şimdi bu halk medeni bir milletin elinde idi.

İngilizler, Türkiye'de mukavemet hareketi yapabilecek kabiliyette ne kadar insan varsa, kabil olsa hepsini toplayıp Maltaya veya başka yerlere götürceklerdi. Bu kararla ellerine geçeni yaktılar. Kısa bir zamanda bir devlet temellerini atan adamı elbette bırakmazlardı. Onu da, kardeşini de Maltaya sürdüler! Orada babamla gece gündüz beraber geçen iki sene vardı. Hapishanenin soğuk, taş odalarında dostluk, vefa, diçenaplık gibi mefhumların acı, tatlı hâtilarıyla dolu iki sene!

Eseretten kurtulduktan sonra babamla her karşılaştıkça zaman, bu hâtilardan uzun uzun bahsederdik, köh koskoca bir imparatorluğun mukadderatını idare etmiş bir kısm politikta ve idare adamının bu kadar hiç olmaları karşısında duyduğuk hayretli, köh yaşadıkları hayatın gılsuz tarafını, bazen de yine orada bütün faaliyetlerini tanıdıkları insanların kendilerinde bıraktıkları hayranlığı birbirlerine anlatırdık.

Maltadan doğru Kars'a geldi ve 1922'de Belediye Reisi oldu. Gazı, kendisini ilk gördüğü andan itibaren sevdi. Maceralarını yakından biliyordu. Karşındaki adam, ince endamı, güzel başı ile bu maceralara layıktı.

Dünyanın her yerinde politika hayatında tezvirat (karalamalar), inşafat, iftiralar, dedikodular kullanılan sıhahlarıdır. Fakat Şark'ta yavaş Şark'ın tesiri altında memleketlerde, meselâ Şark Avrupa'sında politika binası hemen hemen yalnız bu malzemeden yapılmıştır.

Eski Kars muvakkat hükümeti kurucusunun, şimdiki Kars Belediye Reisinin kaderi de bu silahın zebunu oldu. Ankara ona yavaş yavaş şüphe ile bakmaya başladı. Bu şüpheler onun belediye reisliğinden uzaklaştıracak kadar kuvvetlendi. Nihayet Serbest Fırka macerası başladı. Doğu ve çok sevdiği Ağaoglu Ahmet Beyden gelen bir teklif üzerine Kars'ta Serbest Fırkayı kurdu. Fırka hızla büyüdü, kısa zamanda hemen hemen bütün Kars, Serbest Fırka reisinin etrafında toplanmıştı.

Fakat uç ay geçmeden Fırka kapandı. Düşmanları bu sefer bütün kileri, gazlarıyla meydana atıldılar. Gençliği Ruslarla boğuşarak geçmiş, Edimeyi kurtaran kuvvetlerin ilk taburunun gönüllü komutanı, yüz birlere insanı Ermeni katliamlarından kurtaran adam, Milli Mücadelenin ilk mukavemet cephesinden birini bir devlet şeklinde kuran vatanperver, Ağrı isyanının tahrikçileri arasında gösterildi ve Vekiller Heyeti (Bakanlar Kurulu) kararıyla Garp vilayetlerinden birinde oturmaya mecbur edildi. Ermeni şingülelerinden kurtardığı şehitden kendil vatanışgan

tarafından çıkartılması çok gücüne geliyor, bunu ölümden beter felâket olarak karşılıyordu.

Vekiller Heyeti (Bakanlar Kurulu) kararına göre Ankara'yı terahif etti. Bundan maksadı, maruz kaldığı iftiraları anlattırmak, hakikati meydana çıkarmaktır. Bunda da muvafak oldu, Kars'a dörmesine izin verildi.

Şimdi artık tek arzusu bu baba yurdundan ölüncüye kadar ayılmamaktır. Elinde maddi hiçbir şey kalmamıştı. Fakat manevi büyük zenginliklere sahipti. Ağrı Dağının karşısında onun kadar azmetmiş, temiz, her taraftan esen firtinalardan mukavemet etmiş ruhu ve hâtilarıyla baş başa yavaşlayacak. Nasil olsa bir ekmeğe parası bulabilirdi. Bir gün kendisine Kars hayvan borsasında yüz lira maasli muamele memurluğu teklif ettiler; zaman sevinerek kabul etti. Eski Kars Muvakkat Hükümetinin reisi için şimdiden sonra her vazife, Kars'ta kalmak, bu şehirden ayrılmamak şartıyla farktsdı.

Hatıralar içinde yaşamaya başladıkça zaman içinde bir arzu belirdi. İhtirdü ki, bu vatanın kurtuluş mucadelesinde oynadığı rol, gördüğü iş unutulmaz! Habuki daha şimdiden Milli Mücadelenin Şark cephesi tarihi Karabekir Paşa ile başlıyor. Karabekir'i çok seviyordu. Amma kendisinin de bu tarihte yerli vardı. Bu yerin tanınması hakkı idi.

Bu arzuya kapıldığı zamanlar sandığını açıyor, küçük sedef bir çekmece içinde saklı duran bir bayrak ve bir mühür çıkarıyor. Saffere bayrak, onların hafızasında canlandırdığı hadiseleri, harpleri, endişeleri, umutları, heyecanlarını hatırlıyor, bazen başını sallıyor, bazen gülümser, bazen ağlayacak gibi oluyor. Bayrak Kars Muvakkat Hükümetinin bayrağı, mühür de bu hükümetin mühürüdü!

Nihayet kararı verdi, bunları Ankara'ya götürerek, İnkilâp Enstitüsü'ne teslim edecek, bu suretle de vatanı ve inkilâp tarihinde yerini alacaktı.

Enstitüde onun şok bir nezakete karşıladılar. Söylediklerini karşılık vermeden dinlediler, emanetlerini lıkayt tavırlarla aldılar.

O, kendisini donuk nazarıyla süzen ve dudaklarında belli etmemeye çalıştıkları istihza (alay) tabassumlarıyla, 'tesekküt edebilir' diyerek kapıyı göstermelerin yanından ayrılmaktan sonra hayatla son bağlarını da kopmuş olduğunu gördü. Başoğuzuna bir yumruk tıkmıştı. Neredeyse öldüğü yere çökecek, hiçbir çıkışa imkân yoktu. Geçen bir otomobile işret etti, kaldığı otelin ismini söyledikten sonra gazeteleri kapayarak mıldandı: 'Artık ölmeyim!'

Deneme

Prof. Dr. Engin BEKSAÇ

EDİRNE'NİN TARİHSEL GERÇEĞİ

Şehirler vardır adı suya yazılmış, Şehirler vardır adı rüzgâra karışmış, Şehirler vardır adı toprağa kazınmış, Şehirler vardır adı ateşe karışmış.

Çağların bekçisidir kimi şehir. Zamana inat ayak diler yok oluşa. Ateş de, hava da, su da, toprak da şahit olmuştur bu karşı koyuşa. Bu şehirler tanikitir nice savaş ve nice barışa.

Zaman soluk alır, soluk verir bu şehirlerin her sokak başında. Nice güneşler parıldarken geçmiş geleceğe bağlayan sokakların kaldırımlarında. Ay'ın ışığı dolanır yaşı evlerin yorgun çatılarında.

Edirne ölümsüz bir şehirdir, direni zamana. Ayak diler, karşı koyar her an onu yok etmek isteyen her saldırıya.

Edirne çağların, kıtaların, dinlerin ve kültürlerin kavgasında kurulmuş bir şehirdir. Edirne ruhu olan, acıyı ve sevinci yaşamış bir şehirdir. Tanik olmuştur nice gün doğumu ve gün batılarına.

Gülen ağlayan bir şehirdir. Yaz ve basmakalıp bir şehir değildir asla. Yoldaş olmuştur çünkü yüzlerce yıldır imaklarında yağız atarını sulayan zamana.

Edirne tufkunun şehridir. Bu tufku sınımtır her taşına. Bu tufku, boy atmıştır tüm mazzatlar ve mağlup komutanların haykışlarında.

Edirne birçok defa başşehir ve başşehirler toprağı olmuş ve

zamana meydan okumuştur.

Bir başşehirdir Edirne.

Bir başşehirdir. Ama görkemi de, yıkımı da, acısı da, sevinci de görmüştür. Zenginliği de sefaleti de görmüştür. Tokluğu da, açlığı da görmüştür. Bu nedenle oğun bir şehirdir Edirne.

Acılı, arma gururludur.

Şımaranı da saçmalayanı da hiç mi hiç sevmemiş, belleğinden onları hıza şilip atmıştırsılanda. Bir an parlansa da böylelerin yıldı. Bir kayan yıldız olup, yok olmuştur onlar Edirne'nin karanlık ufkunun en karanlık noktasında.

Söylese de birçok kişi Edirneyi bildiğini. Söylenildiği gibi değildir işin gerçeği. Çok azdır zamanın bu iş için seçtiği.

Binlerce yıldır dökülen kanların şehridir, Edirne.

Tüm 9 Ağustoslarda Edirne kırlarında, Roma İmparatoru Valens'in son haykış duyulur.

Licinius'un, Constantinus'un ve nice komutanın mağlubiyet veya zafer çığlıkları gizenir her köşesinde.

Savaşlarda ölen nice askerler, katledilen nice kadın, çocuk ve

Fotoğraflar: Behçet Gürsoy

erkeğin millîleri ve korku dolu haykırışları duyulur her deresinde. Binlerce yılın hayalleri gezinir her köşesinde.

Eşasında Edirne, Ktonik bir şehirdir. Muhtemelen burcu da Akrep. Buru en güzel biçimiyle yağışlı günlerde ve uzun soğuk kış gecelerinde hissedersiniz. Kaleiçinde bazarlardan yükselen odun kokularında özümsersiniz.

Edirne, ölüp ölüp dirilir. İyiliyi iyi yaratır. Kötüye iyi dayanır.

Eski tapınaklarıyla, dolmenleriyle Güneş yüzünü dönmüş ve Gizemleri kuşanmıştır Edirne. Kutsallığı da Kutsiyeti de yaşamıştır, yaratmıştır binlerce ve binlerce sene kendi içinde. Trak Rahipleri gizlenmiştir her kayalık, her orman ve her dereye.

Edirne Gülşeniyye gibi kollarıyla birlikte özünde Halvetiyye'nin kentidir. Halveti kimliği kazanmıştır camisiyle, mesclidiyle, dergâhıyla, tekkesiyle şehrin hemen her yerine. Şan vermiştir, şan bulmuştur, ses olmuştur Selimiyye'de ve tabii ki Külliyye'de Halvetiyye.

Binlerce yıldır dökülen kanların şehridir, Edirne.
Tüm 9 Ağustoslarda Edirne kırlarında, Roma İmparatoru Valens'in son haykırışı duyulur.

Fotoğraflar: Behçet Gürsoy

Çok taraftar bulmuş ve sımsıcak karşılanmış Edirne'de Celvetiyye'de.

Uzun bir soluk olmuştur, soluk bulmuştur Edirne'de Bayramiyye. Eski Camii'de, Uç Şerefeli'de ses olmuştur, ses vermiştir Bayramiyye.

Edirne Bektaşiyeh'in de kentidir. Bektaşiler'in soluğu duyulur Edirne'nin birçok yerinde. Gezinir Bektaş Babalarının, Bektaşî Dedelerinin gölgeleri kayıkların her yerinde. Düşer onların gölgeleri uzak köylerin, yakın köylerin içine. Gizlenmiştir çoğu kez, canlar karataşların içine.

Kadriyeler'in de çok güçlü soluğu duyulmuştur hep bu şehirden.

Museviler de, Katolîğilye, Ortodoksuyla, Protestanıyla tüm Hıristiyanları da, Bahâileri de bağrına basmıştır Evrensel Kardeşliğin şehri olan Edirne.

Tavazuyu ve sevgiyi, Kalp Ateşini çok iyi bilir. Ruh gazıyla görür. Şmarıklığı sevmez gerçek Edirne.

Maddiyatçılığa düşenler için çoğunlukla çok hızlı akar zaman. Bu tip insanları entereşen bir biçimde Edirne yaşamından tüm şifalarına rağmen "Kayan bir Yıldız" gibi hızla silinip gitmiştir. Gidecektir de.

Edirne yok oluşların ve yeniden doğuşların kentidir. Belli ki bu böyle sürüp gidecektir.

Musevileri de, Katolîğilye, Ortodoksuyla, Protestanıyla tüm Hıristiyanları da, Bahâileri de bağrına basmıştır Evrensel Kardeşliğin şehri olan Edirne.

SAĞIRCIER HALI KUTUPBAŞI

Çünkü artık bir hayal, bir serap olan Sarayların duvarlarından dışarı vuran "Böbürlenme Padişahım, Senden Büyük Allah var," tunceleri her tarafa yankılanmış, şehrin taşına, toprağına ve suyuna saklanmıştı.

Zorbalığın kenti değildi Edime. Her zaman çıkmışsa da bir iki şınak ve zorba, un ufak olmuştur her zaman, zamanın iki liri taş arasına. Edime hızla silmişir onları belleğinden.

İhtişam zorbalık değildi.

Vakur olmak gösteriş değildi.

Başarı şınamak değildi.

Vakur, ama mütevezi İmparatorların ve padişahların kentidir Edime.

Muzaffer bir İmparator atmıştı temelini. Koymuştur ona kendi adını. İspanya'da doğan tüm dünyaya taşan bir İmparatordur Hadrian. Edime hala onun adını taşıyor mu?

Zafer sarhoşlarının ve kendini bilmezlerin şehri değildi Edime.

Enver Paşa'nın kenti değildi Edime. Her tarafa isimleri yazılsa da Cermal ve Talat Beylerin, onların da kenti olmamıştı Edime.

Şehit Hasan Rızanın kentidir Edime.

Mimar Kemalettin'in kentidir Edime. Hasan Sezai'nin kentidir, Muhyiddin Abdal'nın, Tosun Baban'nın, Rüstem Baban'nın, Ehad Baban'nın yurdudur Edime.

Hacı Bayram Veli'yi, Aziz Mahmud Hüdayi'yi, nice müflü ve umutlu ulu kişiyi konuk etmiş bir şehirdir Edime.

Acı içinde trene binen Şükrü Paşar'nın, sınır görüşmelerine giden İsmet Bey'in şehitidir.

Ama her şeyden önce, Kosova'dan yorgun, ama muzaffer, muzaffer olduğu kadar mütevezi ve vakur dönen engin kişilikli İll. Murat'ın kentidir Edime.

İll. Murat ölçüt alınacak onderidir Edime'nin.

Binlerce ve binlerce şehidin kentidir Edime.

Karanlıkta yırtan ve cihana karşı çıkan Ulu Önder Mustafa Kemal'in kentidir Edime. Başkalarının değil.

Bir serhat kentidir Edime. Sefa kenti değil.

Büyük askerlerin ve büyük adamların kentidir Edime.

KARAGÖZLER İHTİŞAM GAZİLERİ

Söyleşi

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Hatipoğlu

**“Kent olmadan kültür olmaz,
kent olmadan sanat olmaz”**

Vali Hasan Duruel'e Edirne Üzerine

Sayın Valimiz öncelikle, Edirne'ye hoş geldiniz. Yeni görevinizde başarılar diliyoruz. Bugün size, valiliğimizin çıkarmış olduğu Edirne dergisinin yayın kurulundan arkadaşlarımızla geldik. Dergimizin sayfalarında yer almak üzere, düşüncelerinizi, hedeflerinizi, kısa ve uzun vadeli projelerinizi, Edirne'de kültür ve sanatın bugünkü durumu ve geleceği, Balkanlar ve Edirne, Trakya ve Edirne, Edirne ve ilçeleri üzerinde görüşme yapmak arzusunuzdayız. Bizlere zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz. Italo Calvino; “Görünmez Kentler” isimli kitabında, “asılmakta olan bir insanın ayak parmakları ile toprak arasında bir mesafe”

olarak tarif eder kentleri. Hem bir kültür-sanat insanı hem de bir idareci olarak Edirne Valisi Hasan Duruel'e göre kent nedir? Kent olgusu nedir?

Biliyorsunuz ki dünya üzerindeki kentler her zaman ticaretin, kültür ve sanatın merkezi durumunda olmuşlardır. Kent olmadan kültür olmaz, kent olmadan sanat olmaz. Kültürün olabilmesi ve yaşayabilmesi için de beslenmesi gerekir. Köy ile kent arasında farklılık bulunmaktadır. Dikkat ederseniz dünya üzerinde ticaretin canlı olduğu yerlerde kültür daha yaygındır. Özellikle başşehir olan kentler daha çok kültür, daha çok sanat ve daha çok

ticaret üretir. Bu çerçevede Edirne'ye gelecek olursak; Edirne doksan iki yıl değil, daha uzun yıllar başşehirlik yapmış bir kent. Uzun yıllar kültür, sanat ve ticaretin merkezi olmuş. Elbette kendi başına bir medeniyet düşünülmediği gibi kültür de kendi başına olmaz. Bir çok medeniyetin birleşmesiyle kültürler ortaya çıkar ve gelişir. Kültür ve sanatın yanında çocuklarımızı eğitim ve spor gibi aktivitelerle de buluşturmak istiyoruz. Öğenin bunlardan biri hızlı okuma teknikleridir. Bu konuda öncelikle lise son ve ilköğretim 8. sınıf öğrencileri üzerinde yoğunlaşıyoruz. Çünkü hızlı okuma teknikleri, sınavlarında başarılı olmasını sağlayacaktır. Hiç tiyatroya ile tanışmamış çocuklarımızı bizim de kendi değerlerimizi öğütüğünü göstermek istiyoruz. Çünkü çocuklarımız her şeyi televizyondan ibaret zannediyorlar. Sohbet ortamları yok. Tiyatroya, sinemaya gitmek gibi alışkanlıkları yok, kültür ortamları yok. İstiyoruz ki biz bunları okullarda sağlayalım. İşte “Edirne Akademi” bu projelerin en güzel örneklerinden. Bu projeye 288 öğrenciye ulaşma şansına sahip olduk. 144 lise, 144 üniversite öğrencisi olarak. Yapılan çalışmaların sonunda hem biz, hem de öğrencilerimiz gayet memnun. İnaniyorum ki öğrencilerimiz içinde kültür ve sanat alanlarında önemli insanlar çıkacak. Edirne'nin gelecekteki şair ve yazarlarını, tiyatrocularını, ilim adamlarını, düşünce insanlarını ortaya çıkaracak büyük bir çalışmadır Edirne Akademi. İnancım odur ki çocuklarımız, bu faaliyetin sonunda hayata çok farklı açıdan bakacaklar. Bu faaliyetler devam ettiği sürece Edirne, kültür ve sanat şehri olacaktır. Biliyorsunuz sadece dışardan konferans için gelen sanatçılar bil ki kültür şehri yapmaz. İçimizden de böyle insanların

BALKANLAR BİZİM HEM MEDAR-I İFTİHARIMIZ, HEM DE BÜYÜK BİR ACIMIZDIR.

Bir diğer vizyonumuz Balkanlar. Edirne, tarihte ve bugün Balkanlar için çok önemli bir şehirdir. Edirne olmadan Osmanlı tarihi yazılamaz, eksik kalır. Balkanlar ve İstanbul, Edirne'den fethedilmiştir. Balkanlar bizim hem medar-i iltihamız hem de büyük bir acımızdır. Osmanlı Devleti, 500 yıllık birikimini, çok kısa sürede bırakıp gitmiştir. Bundan daha büyük bir acı düşünülmez. Milyonlarca insanımız şehit olmuştur. Çok önemli kültürel eserlerimizi de Balkanlarda birkömürde zorunda kalmış. Bu nedenle çok ciddi boyutlarda barış ve esenlikten asla taviz vermeden Balkanlardaki insanlarımızla, resmi kurum ve kuruluşlarla ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği içindeyiz. Bu konudaki derdimiz, arzumuz, Edirne'nin ticaretini arttırmaktır. Tarihinin çok az kısmında “Serhad Şehiri” olmuş genelde iç kale durumunda olmuş olan Edirne'yi nasıl “merkez şehiri” haline getirebiliriz diye büyük gayret ve çalışmamız var. Bu konuda, yaz aylarında yapmayı düşündüğümüz çeşitli projelerimiz var. Başta Dışişleri Bakanlığımız, Gençlik Spor Bakanlığımız ve Milli Eğitim Bakanlığımız olmak üzere birçok kurum ve kuruluşumuzdan büyük destek alarak çalışmalara devam ediyoruz. Farklı gruplardaki insanlarla da Balkanlara gidip gelecek, Balkanları görmelerini sağlayacağız. Onlar da bize gelecek. Amaç Balkanlara Edirne'nin itibarını koparmamaktır.

Sayın Valim yaptığınız çalışmalarından dolayı size müteşekkirim, düşüncünüze çalışma ve projelerin tamamlanması en büyük arzumdur. Sizden küçük bir Edirne değerlendirmesi atabilir miyiz? Valilik öncesinde mutlaka Edirne'yi görmek fırsatını olmuştur. Valilik öncesi geldiğiniz, görüşünüz Edirne ve şimdiki Edirne'yi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Maalesef Edirne'yi otuz beş sene önce üniversite öğrencisiyken görmüştüm. Tek hatırladığım Selimiye'dir. Selimiye dışında halihazırda kalan bir şey yok. Burada göreve başlayalı beş ay oldu. Az bir süre değil. Şehrinizi tanıyorsanız onu gerektirdi gibi yönetemezsiniz. Dolayısıyla bizim de aştığımız bundan kaynaklıdır. Beş ayın dolu dolu geçtiği kanaatindeyim. Gerek ziyaretler, gerek iade-i ziyaretler gerek tanışmak açısından. Ancak kıyaslamaya şansına sahip değilim. Eskiden nasıldı şimdiki nasılı. Ama şunu ifade edebilirim ki hizmetler açısından, Edirne'nin Edirne tahmininin çok çok altında. Dün Vakıflar Genel Müdürlü ile birlikte şehrimizi gezdiğimizde ona birkaç yeri gösterdim. "Daha önce bana buraları göstermediler" dedi. Bu yüzden Edirne'yi çok imral ediyorum. Şu an Edirne layık olduğu yerde değil.

Valilik ile diğer kurumlar, başta Belediyelerimiz, Üniversite, ETSO, ETB ve diğer sivil toplum örgütleriyle ilişki ve çalışmalarınız nasıl gidiyor?

Açıkçası Türkiye'nin her tarafında olduğu gibi bu konuda ilişkiler burada da zayıf kalmış. Edirne ile üniversitenin çok içiçe olduğunu görmüyorum. Normalde üniversiteler şehre vizyon katan önemli kuruluşlardır. Ancak bunu Edirne'de çok görmüyorum. Kalıcı biz sadece Edirne'deki üniversitemize değil, her üniversiteye açıkız. Örneğin Bahçeşehir Üniversitesi ile kültürel-sosyal çalışmalar yapıyoruz. Temennim bunu Trakya Üniversitesi ile yapmaktır. Hangi üniversite ile olursa Edirne'ye yapacak her konuda katkını için açıkız. Kalkınma tabii sadece valilik ve belediyenin çalışması ile olmaz. Üniversiteler, sivil toplum örgütleri, belediyeler ile çalışıp meseleyi birlikte çözümlerem gerek. Bunun için çalışıyoruz. Sizden önce İBFin çok değerli Dekanı ile huzum konusunda görüşmeler yaptık. Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı ile sık sık görüşüyoruz. Yaklaşık bir saate yakın Rektörlük görüşmeler yaptık. Sürekli üniversite ile iç içe olmak istiyoruz. İdare ve belediye ile ortak çalışmalar yapısını istiyoruz. Ayrıca Üniversitemizden Prof.Dr.Engin Bektaş hocamın bir kitabını hazırlamasını bekliyoruz. Valilik olarak basacağız. İlk kitabımız Edirne Tekselleri, on beş güne kadar çıkacak. Seri halinde bir çok kitap yayınlamayı da düşünüyorum.

Dergimizin yeni sayılarında genç bir okuyucu kütlesine ulaşmayı amaçlıyoruz. Bize hem gençler için, hem dünü bugüne ulaşmak adına bir ayrıntı kaçırılmamak için Hasan Durueli besleyen kültürel kaynaklar hakkında ne söyleyebilirsiniz?

Ben Yazgattım. Tabii doğal olarak muhafazakar bir çevreden geliyorum. Oradaki çevremizin öğrencilik yıllarımı, İstanbul'da okumamın en büyük faydasını orada gördüm. Orada çok önemli insanlar tanıdım. Rahmetli Cemil Meriç'i, Necmettin Hacıeminoğlu Hoca'yı, Muharem Ergin'i, Samiha Ayverdi Hanımefendiyi tanıma fırsatını orada buldum. Daha sonra kıyamokluk dönemimde kültür insanları ile sohbet etmemin çok faydasını gördüm. Rahmetli Hattat Hamit Aytaç'ı tanıma fırsatım oldum. Hiç unutmam öğrencilik yıllarımda kendisine bir hüsni hat yazdırmıştım. Bir aylık öğrenci harçlığımı o hat için harcamıştım. Kısacası İstanbul üzerinde çok büyük etkisi var. Yazgat her ne kadar muhafazakar olsa da, İstanbul başşehir. Dünya kültür başşehri. Hatta Napoliyonun güzel bir sözü var. "Dünya tek bir merkez oldu. İstanbul başşehir olur" diye. Hocalarımız ve öğretmenlerimiz de katkısı var tabii. Hepsinin şükranla, yaşananları sevgi ve saygıyla, ahiretle irtihah etmiş olanları da rahmetle yad ediyorum.

Eğer çok özel olmayacak ise neden hüsni hat ve neden Hamit Aytaç?

1970'lerin sonlarında yaşayan en büyük hattat Hamit Aytaç'tı. Hatta bir nevi modern bir resim diyebiliriz. Yanlış hatırlamıyorsam Picasso, hattı görünce hayranlığını giziyememiş. Hüsni hatt sanatımızın zirvesi olarak görüyoruz. Sanatımız çağa uydurup sunmalı, insanların taleplerine karşılık vermeliyiz. Avrupa'ya bakıldığında umulmadık şeyler rahat rahat sunulurken biz değerlerimizi iyi sunmuyoruz. Hüsni hattı karşı son zamanlarda büyük bir ilgi ve talep var. Bu da sevindirici. Edirne'ye meşhur Hattat Orlan Dağlı geliyor. Ondan istifade edeceğiz. Devcihan'ın alt katını tamamiyle güzel sanatlara veriyoruz. Edirne sabunundan tutun da hüsni-hat kadar, orayı tamamen talebelerin yetiştiği, atölyelerin olduğu bir yer haline getiriyoruz.

Bu kısa zamanda sosyal ve kültürel alanda yoğun tempo gördük. Bundan Edirmeliler olarak memnunuz. Çalışmaların güçlenerek devam etmesini diliyoruz. Martin Luther King'in "I have a dream" diye "Benim bir rüyam var" diye başlayan meşhur bir belirlenmesi var. Sayın Valim bu çalışmalarla ilgili, Edirne'nin geleceği ile ilgili sizin rüyanız nedir?

Öncelikle şunu söyleyeyim: Konfüçyüs: "Ömür boyu mutlu olmak istiyorsanız, sevdiğiniz işi yapın" diyor. Ben Allah'a şükür sevdiğim iş yapıyorum. Gönüllü yorgunluğu olmadıkça sürece yarım olmaz. Kültürel, sosyal, sanat faaliyetlerinin dinlendirici özelliği var ve bütün yorgunluğumuz bittir. Beyin sadece bakar, yorumlar. Biliyorsunuz ki bir ayet-i kerime var: "Bir işi bitirince başka bir işe başlarsınız". Ben bütün tarihi eserlerinin restore edildiği ve günümüze ve yarına taşındığı, ticaretin ve kültürün başkentini olmuş bir Edirne'yi arzu ediyorum. Bu sadece arzu ve istek değil; bu yönde de gayret ve çalışmalar yapıyorum. Edirne'den üç nehir geçiyor. Edirne'nin bu nehirlerin kullandığı sportif aktivitelerin olduğu, milletlerarası farklı organizasyonların gerçekleştirildiği, Avrupa kültür başkentlerinden bir olmasını istiyorum. Edirne merkez şehir olabilir. Tedavi ve eğitim görenlerin gelişmiş bir kent olabilir. İstanbul yakınında olmasından faydalanabilir. Rüya görmek gerçektir, inşallah gerçek olur.

Genellikle Türkiye'de bir taşlaşma var; bu doğru. Örneğin İstanbul'a göre Edirne'de taşta. Ancak Edirne'de kendi içinde taşlaşma yaratılıyor. Edirne hakkında düşünceleriniz nelerdir. Edirne ve Balkanlar söylemi dile getirilir ama Edirne

Fotoğraf: Serkan Esen

ve Trakya söylemi dile getirilmez. Bu noktada Edirne ve ilçeleri ile Edirne ve komşu kentlerimizle ilişkiler hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Biz Edirne'yi ilçeleriyle, beldeleriyle, köyleriyle bir bütün olarak ele diyoruz. Önemli olduğu günlerde kismet olursa Keşan'da bir toplantımız var. Biliyorsunuz ki Keşan Edirne'den kendini bağımsız görüyor. Edirmeliler kabuklarını kırmak istemiyorlar, bu nedenle fazla gezmiyorlar. Çoğu insan, Edirne'nin denizli olduğunu, Enzeli bilmiyor. İnsan yapısı dürgün, durağan. Bunu belli bir yaşın üzerinde sağlayamazsak da, genç kesimde sağlayabiliriz. Çalışmalarımız önemli bir kısmını Keşan ve Uzunköprü'ye yapıyoruz. Konferanslar, kurslar ve benzeri faaliyetler şeklinde. İstiyoruz ki Edirne sadece Balkanların değil, aynı zamanda Keşan, Uzunköprü ve diğer ilçelerin de merkez konumuna gelsin. Temennimiz bu yapacağımız yurt dışı gezilerinde de orada ki kurumlar buradaki kurumlarla irtihah halinde olsun.

Sayın Valim bize zaman ayrdığınız için çok teşekkür ederiz.

EDİRNE

On ikinci ayın bitiminde
Ayazında yolların.
Bir düşün sah saatinde,
Ve elfanenin en büyüğünde tanıdım bu şehri.
İçtiğim her su,
Dokunduğum her taş,
En büyük konaklarında sabahları,
En derin uyularının ninnisiydi bu şehir..
Ve adım adım kokusu yayılırken tarihin,
Selimiye'nin bahçesinde gördüm ben bu şehri.
Laleler topladım hiç solmayan,
Lalerimin rengini şehriime verdim..
Her bir yolunda bir yürek bıraktım,
Eski camine dualar,
Küllüyesine şirler..
Saraylarına destanlar bıraktım.
Bu şehri İ.Murat'tan tanıdım,
Onun neslinden teslim aldım.
Bir rüyaya yattım iki köprü arasında,
Cihanın devleri geçti önümden,
Kel Aliçolar Koca Yusufar..
Sustum;
Uykumu Meriç'te,
Duşumü Tunca'da unuttum.
Ne Türküler çığırım minarelerinde gizli,
Ne ne sıyahlar bıraktım Buçuk tepesine bu şehrin..
Bin rengi Arasta'da tanıdım,
Bin rengine Bedesten'de burundum.
Yağmurlar yağarken deli gibi gökten,
Renklerini şehrin rengine burudum.
Bir Kervansarayda unuttum en ağır yüklerimi,
Ve bir Sokullu Hamamında arındım kirden ulaştım nura,
Bir Hacı Baba masalı anlattı yoldan geçen adam,
Dokdu gözlerim;
Usul usul ağladım.
Geceyi gündüze bu şehirde bağladım.

Gözde Bulut

Deneme

Doç. Dr. Ridvan CANIM

mahallemi arıyorum? gören, bilen VAR MI ?

Efendim, bir mahalenin şeffaklı ikliminde doğup büyüyenlere, mahalmesine olan adiyet duygusunu bir "kimlik"ten öte bir "tutku" mertebesinde yüreklerinde birer kurye gibi taşıyanlara, taşıyablenlere ne mutlu!.. Hele hele bir mahalleye mensubiyet duyanların sayısının her geçen gün azaldığı günümüzde.. Esasen bizler "şehitler" inşa etmiş, medenileşmenin şehirlleşme demek olduğuna inanmış bir medeniyetin çocuklarıyız. Bir arada yaşama kültürünü, insan olmanın doğal bir tezahürü olarak görmüş ve öylece kabul etmiş bir medeniyetin mensupları olarak bizler, dünya milletlerine birlikte huzur içinde yaşamamanı en güzel örneklerini vermişiz. Öyle ki yaşadığımız hayat neredeyse bütün kesitleriyle kültürümüz, sanatımız, edebiyatımıza yansımış, konuştüğümüz dilimizi şekillendirmiş.. Bir milletin dilini o milletin hayat felsefesini, yaşama biçimini, gelenek ve göreneklerini, düşünce tarzını, gündelik yaşantısına dair hayat sahnelerini yansıtmaya fedaolı olamayacağı gibi, son derece de anlamlıdır aslında.. Güzel Türkçemizin eski toplum yaşantımıza ayına tutan örnekleri, bazen kelime ve kavramlarımızda, bazen deyimlerimizde ve atasözlerimizde çıkmış hayat sahnesine.. Ama nerede ve ne şekilde çıkmış olursa olsun dilimizdeki bu "söz yapıları" her zaman yaşanan bir hayatın, adına "mahalle" dediğimiz kaybolan bir yaşama tarzının gizli güzelliklerini sermiş gözler önüne.. İsterseniz "mahalle" kavramı ile birlikte hayatımızda çıkıp gidenlere "dilimizi şahit tutarak" şöyle bir bakalım mı, ne dersiniz..

İşte onların ilki.. Mahallelerimiz varken bizim "mahalle beklelerimiz" vardı meselâ.. Mahalle bekleşi mahalenin o kadar ayrılmaz bir parçası idi ki ona "Bekçi babası" denirdi. O, mahalledeki her alienin kendisine sonsuz güven duyduğu

Souvenir d'Andrinople

Rue Cafés Capons

birisiydi. Sonra "mahalle imanı" vardı.. O ki en az mahalenin muhtarı kadar mahalenin yönetiminden sorumlu biri idi. Zaman içinde devşâd alış-veriş merkezlerinin üzerine kâbus gibi çöktüğü mütevazı bir "mahalle bakları"ımız vardı meselâ.. Hemen her mahalenin ufak tefek günlük ihtiyaçlarını karşılayan, para pul sormadan ihtiyacı olanın ihtiyacını görüp hayır dualar eşliğinde evine gönderen bir iyilik meleği idi o.. "Mahalle hamamları" vardı bir de.. Çoğunlukla mahalleli hanımların hayatlarının bir parçası olan mahalle hamamların, yerine göre bir düğün bayramı yeri, yerine göre aniden tokunuyaların, peştamalılara satılmış hamam taslarının havada uçuşmaya başladığı, bir savaş meydana dönüşmesi sıradan hadiselerden idi.. Ama savaş mahalleleri aratmayan bütün bu hamam faslıları hayatın "renkleri" olmaları öte gitmezdi çoğu zaman..

Mahalenin mahalle olduğu zamanlarda her mahalenin bir "mahalle çeşmesi" vardı.. Şehirlerin su dağıtım şebekelerinin henüz evlere kadar uzanmadığı zamanları o zamanlar.. Evlerinin bahçelerinde açtıkları kuyu ve sancılarla -özellikle-yeterlimeyip günün en taze haber ve dedikodularını suyla beraber

intizamı sağlayan, öşayışı temin eden o idi... Mahaladede kendisine boyyesine "kutsal" bir görevi biçen de aslında yine kendisi idi... Mahalenin yavaş yavaş çan çeyiştirilmi ama siyah-beyaz Türk filmilerin henüz kapalı çışe çnyadığı günlerde bu mahalle kabadayısının adı, mahalenin "biçkin delikanlısı" Ayhan İşik olabildi meselâ... Onun em kutsal görevi "mahalenin namusu"nu korumaktı... O da ne demek demeyin sakın... "Mahalenin namusu"; bir mahalenin bütünüyle ahlakî değerlerini içinde barındıran ve saklayan bir değerli... Olur ya bu değerler herhangisi bir şekilde saldırıya uğrayabilir veya zayıflarsa bunu korumak veya düzeltmek de topyekân mahalenin görevi olup, olayın "koruyucu" kişiyi ilgilendirmesi de şart değildir... Mahalleyi küçültücü her türlü davranışa karşı çıkmak mahalenin tabii görevleri arasında idi. Diyelim ki böyle bir görev sırasında koruyucunun başına "tatsız" bir olay geldi, o zaman onun adı; "mahalenin namusu uğruna baş belâyaya girmek" olurdu.

"Mahalle baskını" da eski mahalle yaşantısının bize miras bıraktığı kavramlar arasında yer alır. Mahaladede çoğu zaman bekâr, dul veya evli olup da kocasına bağlı olmayan hanımların -olmayacağı evlerine yabancı bir erkek adakları fark edilirse, mahaleli, imam etefinden öncülüğünde söz konusu eve baskın düzenleyip olaya dramatik biçimde el koyardı. "Mahalle kavgaları" en az "mahalle maçları" kadar mahalleler arası rekâbetin ayuka çıktığı, mahalenin gündemini birden değiştirenleri sıra dış olaylardı. Yukarıda sözünü ettiğimiz "mahalenin kabadayıları", mahalle kavgalarının bayraktarı ya da sancakları olmanın gururunu yaşayan birinci şahışlar olarak öne çıkardı hep. Bazen "habeft" olan bu kavgalar bazen de bir "baskın" olur, karşı tarafın üzerine kâbus gibi çökerdi. Ardında kanlı sahneler bırakabilen bu mahalle kavgalarından sonra artık her iki mahalenin özellikle söz konusu kahtamanlarının rakip mahalenin sınırları içinden geçmesini imkânı kalmazdı. Çoğu zaman bu kavgalarda sözü edilen "sen elbet bizim mahaleneden geçersin bir gün!" tehdidi gelecekte neler olabileceğinin en güzel ifadesiydi... Bütün bu mahalle kavgalarının genellikle "mahalle karakolu"nda sonuçlanmasından daha doğal ne olabildi ki ?

"Mahalle mektebi" bizim kuşakların daha çok kitaplardan tanıdığı, bazı şair ve yazarların biyografilerinden öğrendiği bir kavramdı. Genellikle bir tek hoca etefinden inisiyatifinde ve ağırlıklı olarak "dini" bilgilerin verildiği eğitim kurumları idi bunlar... Öğrencilerinin dilinden anladığı yegâne şey; herhalde hocadan çok disiplinli vazgeçilmez unsuru "falaka" olmalıydı "mahalle mektebi"nde... "Eski toplum hayatında şehitlerin kuruluşu felsefesi gereği mahalenin merkezinde mutlaka bir cami veya en azından bir mesjid olmalıydı... İşte "Mahalle mesjidi" olgusu bu sosyal ihtiyacı doğal ve biraz da zorunlu bir tezahürü idi. "Mahalle İmamı" doğal olarak "Mahalle mesjidi"nin de yegâne sorumlusu idi. Bir de henüz sağlık kurumlarının yeterince bulunmadığı, diplomatik hermişie hanımları yetişmediği donemlerde bu işleri yürüten "Mahalle ebesi" vardı mahallelerde... Daha ziyade o mahalenin yaşlıları ve tecrübeli hanımları arasında öne çikanları bu işi mahalenin kendisine yüklediği kutsal bir görev olarak kabul edilirdi.

Eskiden bereketli mi bereketli bir "mahalle komşuluğu" vardı. Yeri geldiğinde akrabalıktan öte bir yakınlık, birlik ve beraberlik demekti bu... Zaten onların oluşturduğunu bu bütünlüğe "mahalleli" denirdi... Aynı mahaladede oturuyor olmanın bu insanlara yüklediği maddî ve manevî sorumlulukları çevresinde o kadar geniş bir halk kültürü oluşmuş idi ki, bunu bir başka milletin kültüründe görmek sanırım kolay kolay mümkün olmaz. Bu elbette bizim mensubu bulunduğumuz inanç sisteminin de olmazsa olmazları

arasındadır. Rivayet ederler ki Hz. Peygamber "komşu" hakkında ve "komşuluk" hukukuna dair o kadar çok şey söyleydi ki, biz onun "komşuyu komşusuna vâris kılacağına zannettik..." denilmiştir. "Ev komşusu", "kapı komşusu", "bahçe komşusu" bütün bu yakınlıkların farklı adları olmuştur hep... Bu toplumdaki "komşu komşunun kulüne muhtaç" idi bir zamanlar... "Ev almadan önce komşu olurdun" aynı şekilde, Hatta öyle ki; "komşunun tifi bile komşuya üremez" di. Bu işliktir o kadar saygıdeğer idi ki yabancıları "komşuyu komşudan sorarlardı..." Çünkü o mahaladedeki "komşuluk kardeşlikleri"leriydî. Meselâ "komşu kapısına çevirmek" deymi; komşusunun evini kendî evi gibi bilmenin, zamanlı zamansız olur olmaz vakitlerde "çat kapı" komşuya uğramanın diğer adydı aslında... Bunun adı sadece "sarmıyev" ve "yakınlık" idi."Komşu ekmediği komşuya barıçtı" o zamanlar... "Komşu hakkinin Tanrı hakkı olduğu"na inanıldığı her zamanlar... Bu yüzden "komşuda pişenin komşuya düşmediği" pek nâdirdi...

Zira o komşuluklarda herkes, Peygamberinin "Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir"i uyarısına diken üstünde yatar kalkardı... Şımdaki ilginç bir komşuluktan; "Ateş komşuluğu"ndan söz etmek istiyoruz sizlere, tabii özellikle gençlere... Eskiden kibrit, çakmak gibi ateş yakacak aletlerin bulunmadığı zamanlarda o gün yanmış olan ateşin bir kısmı, ertesi gün için ocaklarda külenip saklanırdı. Ertesi sabah olunca da odunları akşamdan kalma bu ateşle tuluşturulurdu. Eğer akşamdan bu ateş saklanamamışsa ya da saklanan bu ateş sonmuş olursa hemen en yakın komşudan ateş istenirdi. İşte ateş istenen bu komşuya denirdi "ateş komşusu"... Oturmaya gelip de üç-beş dakika sonra gitmeye kalkan da... "Ne o ateş olamam mı geldin?" paylamasından nasibini alırdı tabii...

Sonra "Mahalle odaları" vardı bir zamanlar... Halli vakti yerinde olanların özellikle yaşlı erkeklerin evlerinin selamlık bölümünde yaptıkları yazık ve kışık "oda"lar, zaman olur yalnızlıklarını paylaşıldığı civil civil mekânlar olur, zaman gelir "hatirinin kırık yıl unutulmadığı" bir fincan kahvenin keyifle yudumlandığı yerler olurdu. Uzun kış gecelerinde bazen helva soğubetterine tank olduğunuz bu odalarda, bir akşam anızen lezzetli bir kuzu çevirmesi ile karşlanılabildiniz meselâ...

Mahalenin yerine göre halk mektepleri, kültür mahfilleri olan "mahalle odaları"nda mahalle için önemli kararlar alınır, mahalle için gerekli süresel dayanışma ve yardımlaşmanın en zarur projeleri burada görüşülüp karara bağlanırdı. Fakir u zureter içinde olanların, maddî manevî zor durumda kalkanların imdadına önce o mahalenin halli vakti yerinde eğriyi yetişti,

gizlice toplanan yardımlar yine gizlice ihtiyacı sahiplerinin kapsına bırakıldı. İhtiyacı sahipleri bu yardımları kimden geldiğini bile bilmezdi. Zira yardımı yapanları için bunun bir örneği de yoktu ayrıca...

Ne ümi bir duyuyor, ne kadar kültürlü, asil, soylu bir dayanışma örneği değil mi ? Bu sadece "mahalleli" olmanın o insanlara yüklediği bir sorumluluk idi aslında... Zamanla bu "odaların yerini" "mahalle kahvehâneleri" aldı belki ama onlar bu yardımlaşma fonksiyonunu ne kadar içice edebiller arası tartıştırı herhalde... Yaşanan mekânların, buradaki sohbet toplantılarının gürültü frekans biraz yükseltilse bunu adı da ortamı "mahalle kahvesine döndürmek" olurdu... Ufacık bir meselede ortalığı velveleve vermeyen bu mahalledeki de; "mahalleyi ayağa kaldırmak" idi. Bu gibi durumlarda; "dünya yansın hasını tümüyecek" olan yerli apartman hayatının gamsız sakinlere işhaf olunca...

"Mahalle dedikodusu", mahallede yayılan alısız söylentileri dile getirdi bir zaman... "Mahalenin şerefi" o mahallede yaşayan küçük büyük herkesi alâkadar ederdî elbette... Mahalenin sahip olduğu gurur kaynaklı şahsiyetler nasî o mahalenin "şerefi" ya da "yüzü" akı" işeler, aynı şekilde toplumun manevî ve ahlakî değerlerini hiçe sayıp onursuzca davranırlardı da "mahalenin yüz karası" olarak damgası yerilerdi. Bu noktada o çevrede yaşayan bireyleri birbirine bağlayan inanılmaz bir "mahalle baskısı" vardı zira... Yazık kanunların engellemekten çoğu zaman aciz kaldığı sayısız olumsuz davranış bu "baskı" sayesinde daha doğrudan biterdi. Belki şereflî, izetli ve iffetli Müslüman-Türk kadimlerin toplum tarafından hoş karşlanmayan gayri-ahlakî bir yaşantının içersine düşmesi de "mahalle kansı" gibi görünüşte rençilde edici, ama sonuçları uşunuldüğünde "anlam"lı bir adlandırmaya onca vermekle önlenmiş olurdu çoğu zaman...

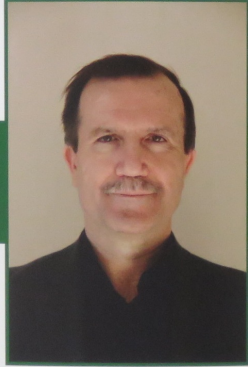
Hayatımızdan bir yıldız gibi kaybolup giden sadece "mahalle" değildi kuşkusuz... Çok şeyer kaybettik "O"nu kayboluşu ile birlikte; işte yukarıda belki sadece bir kısmını sayabileceğimiz tenimler, kavramlar, deyimler ve atasözleri... Mahalle ile birlikte onlar da güzel Türkçemizi sessizce terk edip gittiler... Bir daha görür denerler mi bilirmez... Bütün bu güzellikleri, değmiş hayatların bu unutulmaz renklerini bu günün nesillerinin birer "nostalji" olarak düşünelim ne kadar doğrudur bilinmez...

Kurduğumuz, kuracağımız yeni hayatların, en az insanî işliktelerin hasbice yaşandığı o eski "mahalle" hayatı kadar huzurlu ve bereketli olmasını kim istemez ki...

Araştırma

EDİRNE'NİN ULUSAL DEĞERLERİ - 1

Halil DELİCE

Halil Delice'nin Özgeçmişi

1960 Edirne-Enez Çavuşköy doğumlu. Anne-babası, 1927'de Bulgaristan Kircaali'den göç ettiler. 1983 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1986 yılında hakimlik stajını yarıda keserek gazeteciliğe başladı. 1987 yılından beri Kirkpınar'ı takip etmekte, Rumeli tarihi ve kültürü, göçler ile ilgili araştırmaları, roman çalışmaları sürdürmektedir. 1991 yılında Çevre Bakanlığınca düzenlenen 'Tarih ve Çevre' konulu yarışmada Edirneyi konu alan araştırma yazısıyla ikinci oldu. 'Aliş' romanıyla Mustafa Necati Sepetçioğlu Roman Yarışmasında ikinci oldu, gazetecilikte bir çok ödül sahibi. 2000 yılından beri TGRT FM Radyosunda "Gidelim Ürümeline" isimli kültür programı yapıyor. Halen (2013) gazeteciliğe ve radyo programlığına devam etmektedir.

Bugüne kadar altı romanıyla bir inceleme kitabı yayımlanan gazeteci-yazar Halil Delice, roman, inceleme ve febliğlerinde tarihi ve kültürel değerleriyle Edirneyi anlattığını, onu yazmaya ve anlatmaya devam edeceğini söyledi. Edirne sevdasının 1986 Aralık ayında tayininin Türkiye Gazetesi temsilcisi olarak Edirneye çıkmasıyla başladığını söyleyen ve aslen Enezli olan Delice, Edirne tarihi ve kültürünü yakından tanıyınca "Osmanlı, Rumeli, Edirne, Kirkpınar ve Serhat Boyu geçreğiyle tanıştım, Rumeli deneni ve bütün bu saydıklarımı içine alan sevdaya tutuldum" demektedir.

1927 yılında Bulgaristan Kircaaliden Enez Çavuşköye göçen bir ailenin çocuğu olarak 1960 yılında Enez'de doğan Yazar Halil Delice Edirneyi sokak sokak gezmeğe, tarihyle yüzleşmeğe başlayınca içimde bir Edirne sevdası kırdandı. Edirne'nin ayrıntı Osmanlı olduğunu, Osmanıyla en içişimli günleri yaşadığını, üç yüz bin nüfuslara ulaştığını, Osmanlı'nın düşüşüyle onun nüfusunun da 13 binlere düştüğünü gördüm. 'Yer altında ve yeryüzünde nice ecdat hatırasını kaybolmak üzere olduğuna şahit olunca yaralı ceylana döndüm ve bir şeyler yapmak için çırpınmağa başladım, işte bu zaman gazetem imdadıma yetişti. Edirne ile ilgili her türlü çalışmayı onunla paylaştım. İlk önce İslam Alimleri Ansiklopedisi, sonra da Evliyalar Ansiklopedisi için Edirneyi katış katış gezip, burada gördüğüm sultanları araştırdık ve ansiklopedilere girmesini sağladık. Ve yaptığım bütün çalışmaların zamanı gelince gazetemde değerlendirilmesi mutluluğünü yaşadım. 1991 yılında Çevre Bakanlığının açtığı 'Tarih ve Çevre' konulu inceleme yazısında Edirne'de yok olan tarihi anıtlara ikinci oldum." açıklamasında bulundu.

1987 Haziran'ında Kirkpınarla tanıştığını, o günden bugüne gazeteci olarak Kirkpınarı aralaksız yirmi beş senedir takip ettiğini söyleyen Delice, "Kirkpınar hakkında yüzlerce makale yazdım ve her sene Kirkpınar öncesi beş günlük seri yazılarda Kirkpınar farkı bir yönüyle tanıttım. Bu öyle bir Kirkpınar bütünleşmesi oldu ki Kirkpınarın efsane isimleri Koca Yusuf, Mumin Pehlivan ve Kara Ahmet'in hayatını roman tarzında önce gazetemizde tefrika halinde yayınladık, sonra da Babıali Kültür Yayıncılığı tarafından kitap olarak basıldı. Ayrıca Kirkpınarla ilgili 'Spor Gelenegimiz ve Kirkpınar' isimli bir araştırma kitabını basıldı.

Gazeteci olarak yurt içi ve dışı da yağlı güreş organizasyonlarını takip ettim, Kirkpınarda, Amsterdam'da, Üsküpte, Şumnu'da, Razgrad'da, Gümulcin'de nice güzellikler yaşadım." dedi.

[25 DEFA KIRKPINAR]

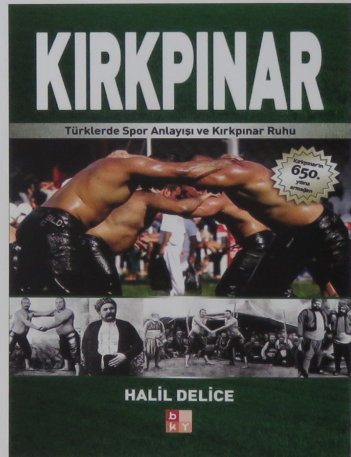
DEMİREL NASIL GÖLGEDE KALDI?

Süleyman Demirelin Cumhurbaşkanı seçildiği 1993 yılında, Kırkpınar'daydık. Pazar günüydü. O gün bir ik yaşıyorduk. İlk defa bir Cumhurbaşkanı Kırkpınar'a gelmişti. Cumhurbaşkanı Kurşat Çiçek halka hilcap elme hazırlıyorduk. Cumhurbaşkanı Kurşat Çiçek, o sene hem TGRF televizyonu, hem TGRF FM radyosu hem de Türkiye Gazetesi'ni çalışıyor, oradan oraya koğuntuyordum. Haber saat başında Kırkpınarı ilgili bilgi vermek için televizyona bağlandıklarında Demirel konuşma yapmaktaydık, uzayamıyorduk, ben hiç bir şeyin farkında değilim, gücümle bağırarak "Kimi haçner olmuş, kimi mızrak/Bir değil, bin değil yüz er geliyor/Her biri ufukta bir şanlı bayrak, gözümün önüne sefer geliyor" diyerek Kırkpınar'daki genel havayı vermeye çalışıyorum. Herkes, diklatını bana çevirmiş, beni dinliyor, beni seveyiyor, Demirel de benim anonsumun bitmesini bekliyormuş. Gelip haber verdiler, "Halil Bey, ayıp oluyorum, Cumhurbaşkanı konuşacak, bağımı kes" diye kızıktılar. İşte böyle... Yılları süzülüp, meydanların kuru, Demirele Kırkpınar Ermeysinleri dar gelmek, susturmak bu garibe nasıplandı. Başına dememler, ummadığın taş bayır diye.

31 Ağustos 2002 Cumartesi günü, Kırkpınarın doğduğu yer bulmak için Yunanistan-Batı Trakya'ya geldiğimizde aldığımız haberler çok sevindim. Ertesi gün, yani 01 Eylül Cumartesi günü Gümüşine-Alentepe Yaylasında geleneksel yağlı güreşler varmış, Rehberimle birlikte ertesi gün güreşlerin yapılacağı yaylaya gittik. Dağ taş insanla dolmuştu. Dağ başına soyunma odaları, tuvaletleri ve tribünleriyle Kırkpınarı aratmayan bir güreş yapılmıştı, hem de Yunan Hükümeti tarafından, ister inanın, isterse inanmayın, Yunanistan'ın Bölge valisi de oradaydı. Güreşler başladı ama cağır ortada yoktu. Meğer cağır vize alamamış, Tecrib-ül güreşçilerden biri cağırık yapıp çıkmıştı. Yanına gidip isterse cağırık yapabileceğini söyledim, pek yüz vermedi. Neyse uzatmayalım, kor tapal güreşler devam etti. Bir ata pehlivan cağırık yanına geldi. Kendisinin finale kaldığını, baş final güreş cağırık yapıp yapamayacağını sordum. Yapabileceğini söyledim. Ve mikrofonu elim'e verdi. "Kimi haçner olmuş kimi mızrak/Bin değil yüz değil kırk er geliyor/Her biri ufukta bir şanlı bayrak/Gözümün önüne sefer geliyor." diye başlayıp, "Emretmiş Kanuni, Yildirim, Murat/Tuna boylarında oynatmış at/Nasıl çoğmaz nasil Sakıyca, Fırat/Bir tarlı duşun, erler geliyor" diye devam ettim. Bir anda koca meydanında uğultu kesildi. Sinek uçsa kanat sesi duyulacaktı.

Herkes, uzadım gelmişim gibi bana bakıyordu. Ben bir defa çoğuştum. Mikrofon elimde, meydan bana kalmıştı. Batı Trakya'da ayakta kalma mücadelesi veren, Yunan vatandaşları soydulara selandım: "Sizler, Türk oğluna Avrupa'yı vatan kılan anımların, fathilerin torunlarınsız. Sizler her türlü zorluğa göğüs gerip ecdad yadığın bu toprakları canınız pahasına terk etmemişsiniz. Sizin fedakarlığınız her türlü ovgunun üzerindedir." Batı Trakyalı Türkler, hipoteze edilmiş gibi kendinden geçmiş bir halde bana bakıyorlardı. Onlara "Haydi yürüyün Atınaya, Yunana hesap sormağ" desem bir an tereddüt olmadan atkandan

gölecekler Yunani yetkililer de oradaydı, ortaları biraz olsun yumuşatmağa çalışarak, "Yunan devletine ne kadar teşekkür etseniz azdır. Size bu yaylada geleneklerinizi yaşatma imkanı vermiş, Türkiye ile kültürel yakınlık için kalayık sağlıyor" dedim. "Alıhı Alıhı İlahıhı Muhammedün Resulühı. Alıhıhı, dualarla bu aslanlara diyelim maşallah" diyerek pehlivanları emeydanim'a saldim. Sağamla beraber seyirciler bana doğru geldiler. Aralamız aldılar, "Sen kimsin, nereden geldin" diyerek nasil iltifat edebileceklerini şaşkınlardılar.

Halil Delice'nin Kırkpınar kitabının kapağı

Geveyk asırdır aralıksız Kırkpınarı takip eden ve makaleleriyle alıpanlar' yadığının unutulmuş yönlerini ortaya çıkaran gazeteci Halil Delice, "Kırkpınar" isimli eserinde gerçek Kırkpınar'ın olduğunu göstermiştir. Bu kitapta, Kırkpınar'ın tarihçesi, yağlı güreşteki motifler, spor anlayışımız, bu anlayışta Kırkpınar'ın yerini, hatıralar, yağlı güreş günümüzdeki durumunu, çareleri ve Aliço-Koca Yusuf, Mumin Pehlivan-Koca Yusuf gibi destan olmuş güreşlere yer verilmiştir.

Yirmi beş yaşlar Kırkpınarı yakından takip eden Halil Delice, eşsane baphehvanızarcan Recep Kara ile eşsane tutarcan.

Halil Delice'nin Eserleri

Romanları:

- 1- "Cihanın İttifakı Türk Koca Yusuf-Vahzece Güle Yenilirdi"
- 2- "Cihan Şampiyonu Kara Ahmet-Güreleş Kazelmayı Aradı"
- 3- "Görmedim mi Alışımı Tuna Boyunduz"
- 4- "Beyaz Güle Al Kan Düğünce"
- 5- "Altın Yay/Oğuz Kağandan 21. Yüzyıla Uzanan Sir"
- 6- "Sultanın Aslanı-Kavalalı Çolak Mumin Pehlivan"

Araştırma:

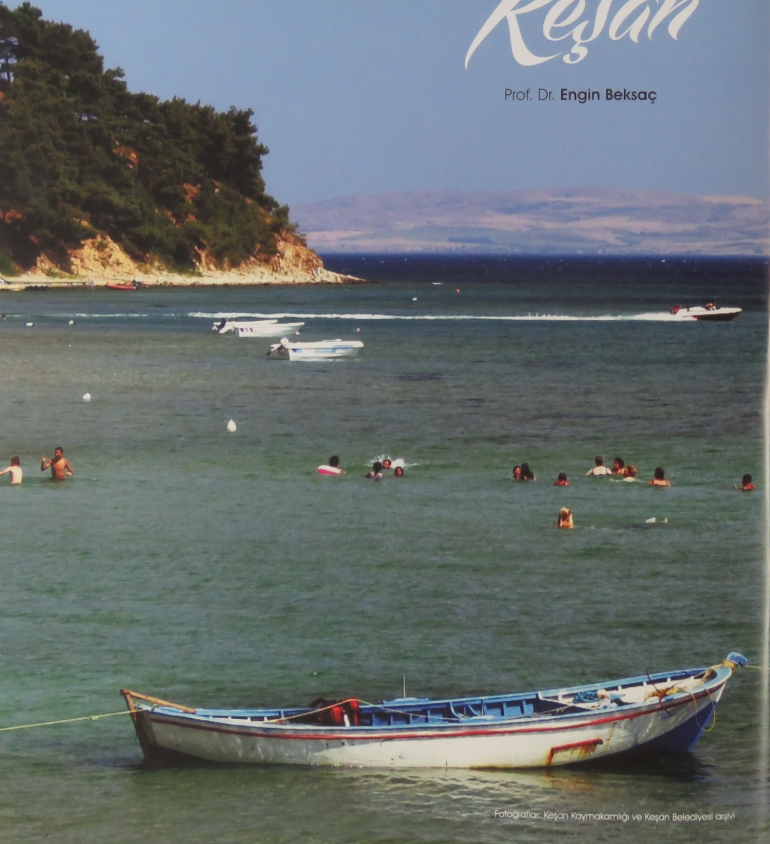
"Spor Geleneklerimiz ve Kırkpınar"

Tebliğleri:

Kırkpınarı ilgili "Yatan Edinli Dişleri Kırkpınar, Çarçek Eşsane Kırkpınar, Recep Ne Soysev, Yaşadın Kırkpınarı, Nigün Yusuf" isimli sunulmuş baş tebliğ, ayrıca Rumeliyle ilgili "Rumeli'den Göçler, Rumeli Türkülerinde Ali Mottif, Rumeli Türkülerinde Al Renk Mottif, Balkan Harbi Sonrası Göçler ve Günümüz Türkiye'sinde Etkisi" isimli sunulmuş dört tebliğ bulunmaktadı.

Keşan

Prof. Dr. Engin Beksaç

Fotoğraflar: Keşan Kaymakamı ve Keşan Belediyesi arşivi

Trakya'nın en önemli ilçelerinden biridir Keşan. Tarihsel açıdan önemsizdir dese de kimileri, Keşan'ı tanımış olanlar için böyle değildir işin gerçeği. Keşan ilçesinin var olduğu bölge üzerinde Bronz Çağı ve Demir Çağı buluntuları netlik kazanırken, Keşan'ın hemen yanı başında bulunan komşu ilçelerin sınırları içinde kalan bazı bölgelerdeki buluntular çok daha erken süreçlere ait oluşlarıyla dikkat çekmektedirler.

Keşan Bölgesi'nde Trak varlığını ortaya koyan verilere rastlanmaktadır. Bunlar arasında özellikle Mecidiye Beldesi'nin sınırları içinde kalan 'İtalyan Kalesi' veya 'Kale Koyu Kalesi' olarak bilinen arkeolojik alan içinde teşhis edilen Trak Dönemi Kaya Sunağı bu süreç için çok dikkat çekici bir buluntu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Keşan merkez yerleşmesi çevresindeki buluntular, Roma ve Erken Bizans sürecine ait bazı yerleşim ve nekropol izlerini ortaya koymuştur.

Bölgede kalelerin ve tahkimatların yerleşim sistematığı ile çok yakın bir ilişkisi olup, kaleler de birbirleri ile iletişim kurabilecek

konumlarında bulunmaktadır. Bu durum sadece Keşan merkez yerleşmesi ve Keşan Kalesi için değil bölgedeki tüm diğer kaleler çevrelerindeki yerleşmeler için de geçerlidir.

Eldeki veriler ışığında Keşan kalesine bağlı olarak merkez yerleşmesinin ilk şekliyle Rhusion adını taşıdığı görülmektedir. Bu yer adı farklı yazılışlarla da karşımıza çıkabilmektedir. Bu sözcüğün de genelinde Sulak Yer anlamına geldiği ifade edilmektedir. 1204'den sonra bölgeye hüküm olan Latin İmparatorluğuna bağlı Avrupalı şövalyelerin bu isim bozulmasında ve farklı bir biçimde söylenmesinde aktif rol oynadıkları da gayet iyi bilinmektedir. Böylece Rhusion, La Rousse, Rouse veya Russe, Roussie biçimine dönüştürülmüştür.

12. Yüzyılda yaşamış ve Mozarap İspanyolcası kullanan Endülüslü Coğrafyacı El-Hafis'in kullandığı sözcüğün Rousio olması da yadırgatıcı değildir. Çünkü bu da sözcüğün Mozarap İspanyolca ile söyleniş biçimidir.

Keşan sözcüğünün bölgeye türlerle birlikte geldiği bir gerçektir. Esasında Farsça kaynaklı olan sözcük çeken anlamına gelen **Keşenler** köküne çoğul eki olan **-an** ilavesiyle oluşturulmuş olup, **Çekenler**

Keşan'da Osmanlı kimliğini koruyan tek kabristan olan Tepe Mezarlık içinde karataşlar veya sarataşlar ile birlikte Osmanlıca kitabelere ihtiva eden mezar taşlarına halen rastlanmaktadır.

anlamına gelmektedir. Fakat bu sözcüğün altın alta at, hayvançılık ve geçertik ile ilişkili bir anlamı da bulunmaktadır. Keşan sözcüğünün Yunanca söyleniş alan Kisos, Kissos veya Kissani gibi söyleniş biçimleri arasında Yunanca konuşan çevrelerce kullanılmış olup, Farsça kökenli sözcüğün bir yansıması olmalıdır.

Her halükarda Keşan sözcüğünün bölgeye Osmanlı fethinden sonra yerleştirilen Türkmen ve diğer göçer Türk guruplarıyla ilişkili olduğu aşkırdır.

Rhusion Kalesi ve bu kale ile itibattı olan bir yerleşme tüm Ortaçağ boyunca mevcudiyetini ve önemini korumuştur. Bunda Rhusion Kalesi'nin Bölge savunması için merkezi konumda bulunmasının da rolü büyüktür.

Keşan ve çevresi Ortaçağ boyunca çeşitli, saldırı ılgal ve savaşlara sahne olmuştur. 1088 ve 1089'da bu çevrelerde Peçenekler ve Bizanslılar arasında önemli çatışmalar vuku bulur.

Keşan camileri hakkında Ahmet Badi Efendi (1839-1910)'nin Riyaz-ı Belde-i Edime adlı eserinde (Cilt. 3 s. 109) bazı bilgilerle rastlanmaktadır. Buna göre şehirden Cami-i Kebir olarak adlandırılan Hersekzade Ahmet Paşa Camisi dışında üç camii ve dört mescit bulunmaktadır. Bu camiler Hacı Mehmet Ağa tarafından yaptırılan Cami-i Cedid (yeni Camii), Behram Paşa tarafından yaptırılan Üst Camii ve Esbat Bey tarafından yaptırılan Cami-i Esbat (İsbat Camisi)'tir.

19. yüzyıl başlarına ait kayıtlarda Büyük Konak veya Ayan Konak olarak belirtilen ve daha sonra da Aynalı Konak olarak karışırız çıkan konağın da Menzili binasının da artık kalmatlarını bile bulmak mümkün değildir.

Keşan'da bulunduğu bilinen Son Dönem Osmanlı Hanları da yok olmuş ve sadece bir kaçıının zar becla seçilebilen izleri olan yapı kalmatın kalmıştır.

Hersekzade Ahmet Paşa Camii ile ilişkili harap hamam dışında, Yeni Camii ile ilişkili muhtemel bir diğer harap hamam binası da

Mecidiye kıyısında bulunan Rüstem Baba Dergahi da esasında Keşan Bölgesi'nin önemli Osmanlı Devleti eserlerinden biridir. Hakkında ilginç bilgiler Keceçizade İzzet Molla (1785-1829)'nın Mihnet-i Keşan adlı manzum eserinde rastlanan bu dergah Trakya'nın Türkleşmesi'nde önemli rol üstlenmiş bir Alperen olan Rüstem Baba (Vefatı H. 824/M. 1426) tarafından kurulmuştur. Rüstem Baba Tekkesinden arda kalan kalmatlar ve mezarlık çok kötü durumda olup, yok olmak üzeredir. Sadece birkaç mezar taşı ortalıkta durmaktaysa da bunların da gerçek kabirler ile ilişkisi şüphelidir. Şu andaki mezar taşları arasında en eski tarihe sahip olan mezar taşı H. 925 (M. 1519) tarihini veren Perihan Hatun'a ait olan taş olup, bu taşın üst kısmı da kırık. Hazire içinde bu kırık üst parçayı bulmak mümkün olmamıştır. Buna rağmen bu mezar taşı 15. yüzyıl ve 16. yüzyıl başlarında Edime ve çevresinde yapılmış mezar taşlarının güzel bir örneğidir. Yazı kalitesi de gayet iyi olan bu mezar taşı iyi bir işçilik gösteren nadir bir eser olarak dikkat çekmektedir. Diğer mevcut taşlar arasında bulunan Gülşeniyeye varlığına işaret eden taşlar da Keşan'ın manevi kimliği açısından ilginç örneklerdir. Bunlar dışında 19. yüzyılın ilk yarısından kalma ve bir Asakir-i Mansure-i Muhammediyeye

subayına ait olduğu anlaşılan mezar taşı da hayli ilginç bir eser olarak dikkat çekmektedir. Hazrede mevcut bulunan diğer elemanlar caminin orijinal şekli bozulmadan önce yapı içinde veya yapı ile ilişkili külliye de kullanılmış olduğu fark edilen mimari parçalarıdır.

Günümüzde cami bahçesinde bulunan yapıların da esasında bir çeşme olarak yapıldığı ve başka bir yerden buraya getirilmiş olduğu bellidir.

Hersekzade Ahmed Paşanın tarihî kayıtlarda Darus Saâde olarak adına rastlanan köşkünden de geriye hiçbir şey kalmamıştır. Keşan'da mevcut olduğu bilinen ve Süleyman Zâfî Efendi (vefat, 1175 H. / 1762 M.) tarafından kurulduğu bilinen Celveti Dergâhi ve bir Bektaşî Tekkesi olan Hamidi Baba Tekkesi'nden de geriye sadece mevcut bilgiler yadigar kalmıştır.

Edirne'ye Has Gizli Bir Lezzet

YAĞDA KÖFTE

Yrd. Doç. Dr. Rifat GÜRGENDERELİ

Ayşekadın mahallesinde yüzyılı geçkin bir zamandır yaşayan Kavuranlar ailesinin büyük dedeleri Süleyman Efendi'den bugüne kadar gelen yağ köftesi, eski Edirnelilerin tadını çok iyi bildikleri Edirne'ye özel bir kofte çeşididir.

Bu köftenin adını, bazen yağ köftesi/yağda kofte, bazen de tencere köftesi olarak duyabilirsiniz. Başka şehirlerde yaşayan Edirneliler, çocukluklarında ve gençliklerinde yedikleri bu köftenin tadını unutamadıkları için, Edirne'ye geldiklerinde bu köfteden yemeden gitmezler. Hatta bazen bu tadı bilenler için yanlarında bile getirirler.

Son yıllarda Edirne, kültürel değerleri ve tarihîyle ön plana çıktı. Kültürel değerler içinde yer alan Edirne yemek kültürü içinde değerlendirebileceğimiz Edirne yağ köftesi unutulmuş yemeklerimizden biridir.

Boğaziçi'nin büyükdedesi Ayşe

Kavuranlar ailesinin büyük dedeleri Süleyman Efendi'den bugüne kadar gelen yağ köftesi

Bu köfteyi çocukluk yıllarımdan beri bilirim. Ancak Edine'ye ait bir tad olduğunu uzun yıllar sonra fark ettim. Balkan savaşından sonra Bulgaristan'dan göç eden bir ailenin oğlu olan Ahmet 1904 doğumludur, köfte yapımını babası Süleyman'dan öğrenir. Hatta yaptığım araştırmaya göre aynı zamanda o dönemin tek tava ciğer ustasıdır. Soyadı kanunu çıktıktan sonra "Kavuranlar" soyadını alacaktır. Köfte ile o kadar hemhal olmuştur ki Ayşekadın'daki komşuları kendisine "koffebaba", karsına da "koffanne" demektedirler. Oğullarından biri olan "Ciğerci Mustafa", uzun yıllar Edirnesporun bahçesinde bu köfteyi sattı. Diğer oğlu Bahattin ve onun oğlu Ahmet de yağda köfteyi Ayşekadın'da satmaya devam ettiler.

Özel bir yapımı olan bu köfte önceden pişirilir. Kuru köfte olarak buzdolabında uzun bir zaman bekleyebilir. Zembil adı verilen hasırdan örülmüş çanta içine gerekli malzemeler konurdu. Ayrıca köftenin konulacağı tencere ve onun altında yanan ispiro ocağı/fitilli ocak için kapalı bir sistem yapılırdı. Tezgâhin açılacağı yerde kuru köfteler, silme bitki yağıyla dolu tencerenin içine konur. Alttaki ispiro ocağı yavaş yavaş onu ısıtır. Hiçbir zaman çok sıcak olmamalıdır. Silme yağ dememden etkilenmemeyi, bu köfte hiçbir zaman sizin midenize dokunmaz, tadını yemeyen anlamaz. Ekmeğ arasıl köftenin sayısı iştahınıza ya da paranıza göre değişebilir. Ayrıca bu köftenin en önemli özelliklerinden birisi de sabah, özellikle işe gidenlerin kahvaltılı yerine yemesidir. "Olur mu böyle?" diye düşünmeyin, dedim ya Edine'ye has...

Boğaziçi'nin büyükdedesi Ayşe

EDİRNE'DEN

Uzm. Haluk Kayıcı

İl. Meşrutiyet döneminin önemli süreli yayınlarından birisi olan Haika Doğru dergisinin, 12 Eylül 1329 [25 Eylül 1913] tarihli 23. sayısının 180-182. sayfalarında, Edirne'nin Balkan Savaşları'ndan sonra Bulgarlardan geri alındığındaki durumunu anlatan, Kazım Nami (Duru) imzalı bir yazı yayımlanmıştır. Kazım Nami'nin savaş sonrası Edirne ile ilgili bizzat kendi gözlemlerini aktarmış olmasının yanında dönemin eğitim ve ekonomik sorunları ile alakalı tespitlerde de bulunmuş olması yazıyı son derece önemli kılmaktadır. Eski harflere yayımlanmış olan yazı, ilk defa olmak üzere tarafımızdan yeni yazıya çevrilmiş olup sadeleştirilerek yayımlanmaktadır.

Yazının sahibi Kazım Nami, 1876'da İstanbul'da doğmuş ve Topkapı, Edirne, Selanik Askerî Rüştiyeleri ile Manastır Askerî İlahîyat'ta okumuştur. Yüzbaşı rütbesindeyken ordu'dan ayrılarak Maarif Müfettişliği ve öğretmenlik yapmıştır. Yazı hayatında 1895 senesinde başlayan yazar, Cumhuriyet öncesi yayımlanmış olan "Genç Kalemler" dergisinin kurucuları arasındadır.

Bilirmen, okuyucularının hepsi bu güzel şehri görmüş müdür? Bütün Türk ve İslamlara Edirneyi, şanlı ordumuz geri aldıktan sonra, gezip görmek, bence, bir hac kadar fazladır.

Bir kere burası, Meriç ve Tuncanın birleştiği yerde, hemen güneşin doğduğu yan tarafı kır delay tepelik, bah tarafı ise yeşil yeşil ağaçlarla süslü, ucu bucu görülmöz ovalıktır.

Edirneye yalnız vaktiyle büyük padişahlarımız ehemmiyet vermeyiş de yüce yüce câmler, nehiyer üzerine taş köprüler, daha bunlara benzer şeyler yaparak imar etmişler. Gel zaman

gitt zaman şehrin binaları eskimiş, yolları bozulmuş, bakan olmamış. Edirne'de şimdiki "Kaleiçi" denilen, Hıristiyan ve Yahudilerin oturduğu mahalle olmasa, insan her yangın yerinde oturduğuna zanneder, öte tarafları o kadar harapdır, eskidir. Bereket versin o güzelim câmler Edirneye bir haybet, bir güzelliği veriyorlar.

Edirne senelerce 2. Ordu merkezi olduğu için etrafında istihkâmlar var, bu istihkâmlar, şehri saran Bulgarlara pek çok zaman karşı duruldu.

Tunca Edirne'ye yaklaştığı vakti ikiye ayrılır ve Meriç'le birleşmeden evvel yine birleşiyor. İki kol arasında kalan bu adaya "Sarayıcı" ve "Tavuk Ormanı" derler; ağaçlık, yeşillik güzel bir şeydir. Kışın sulur çoğu vakti burası su altında kalır yahut yağmurların yağmasından çamur deryası olur.

İşte düşmanlarımız, kale düştükten sonra bizden aldığı Türk esirlerini bu adaya soktu; zavallı adamlar altta yok, üstte yok, kışta kıyamette o çamurlar içerisinde kaldılar; Tuncanın çamurlu suyunu içtiler, adadaki ağaçları kabulatını kemidiler. Tabii basura uğradılar. Bulgarlar, "Türklerde kolera var" diye etrafına bir kordon çevirdiler. Açlıktan, susuzluktan ölmeyeğe çalışanları, kordonu geçti diye süngülediler.

Bunları, daha betellerini hep gazeteler yazdı; fakat gazetede okumak başka, Sarayıcı'nı, o kemirilen ağaçları görmek, buralarda bir kere şöyle gözlerini kapayarak yapılan vahşetleri düşüncük yine başka.

Bir vakti padişahlarımızın içinde gezinti yaptıkları, sonra daha dün kadar Edirnelilerin eğlendikleri bu Sarayıcı bugün birkaç bin zavallı Türkün mezarıdır. Buraya hacca gider gibi gelmeli, bu şehillerin kendi elleriyle kazıp gömüldükleri yerleri görmeli. Edirne hakikat güzel bir şehirdir. Yalnız haraptır, temiz değildir; askerlerden başka kimse buraya bir ehemmiyet vermemiştir. Hâlbuki bence İstanbul'dan sonra en çok mühim Edirne'dir. Bir kere Edirne İstanbul'dan evvel Türklerin paytahtı idi, sonra ta Viyana kaplına, "Sın Gatar" (Szentgotthard) dağına kadar giden Türk ordularının Avrupa'da kazandıkları yerlerden elimizde son bir armağan gibi kalmıştır; daha sonra Edirne'de Türk mimarlığının en büyük bir eseri vardır: Sultan Selim Câmil. Ondan sonra da askerîke İstanbul'un ve binaenaleyh Türk hâkimiyetinin adeta bir kilididir.

Edirne'de sanat namına bir şey yok gibidir. Demircilik, marangozluk gibi ufak sanatlar, esnaflık, hemen Hıristiyanları, Yahudilerin elindedir. Ticaret büsbütün berberlerdir. Zavallı Türkler, ticaret aleminden sanki kovulmuşlardır.

Burada "Ali Paşa Çarşısı" denilen yüz yirmi kemerli uzun bir bedesten vardır. İçinde dört veya beş Türk, bir o kadar da Rum var; geri kalan Ermeni ve Yahudîdir. Türkler hemen her yerde olduğu gibi bu hükümet adamları, ya arabacı, kahveci, berberdir. Adı sanatlar Türklerdedir. Onun için içlerinde ticaretle zenginleşmiş kimse yok gibidir.

Sarıyorum ki bunun artık bir çaresine bakmak lazımdır. Herkes Türkü aldatıyor, Türkü kandırıyor, Türkü soyuyor, Türkü yiyor, Türkü kemiriyor, ondan sonra yine Türk'den aç olmağa çalışıyor. Burada Türklerden başka yaşayanlar ta yüz yıl evvelki gazikillerimizin hal acısını çıkarmak istiyorlar.

Bir atılmışlık Türk kadını karşındaki yabancı bakkaldan daima alış veriş eder, ona elinden geldiği kadar yıllikler yapar, para kazanmasına, büyük bir bakkal olmasına çalışmış. Kadıncığ bu bakkala sattığı kendi evinin, ineklerinin, tarlasının mahsulleriyle bakkalı adeta zengin etmiş. Bu senelerce böyle sürmüştü.

Kale düşüp de Bulgarlar içeri girince yabancı bakkal, kadıncığın evine hücum etmiş, yüz bilmem kaç lirasını zorla alarak sovuşmuş. Biz Edirneyi geri aldıktan sonra heit bir daha görünmemiş.

Kadıncığ bu hikâyeyi anlatırken, kendisine "Bakkal tekrar gelirse ne yaparsın?" demişler. "Ne yapacağım. Allahın bulsun, derim," demiş. Bu bence dikkate şayan bir şeydir.

İşte Edine'nin Bulgarlar elinde bulunması gibi zamanlardadır ki vatandaş diye bağırma başığımız kimseler, bize olmadık düşmanlıklar yaptılar. Biz yine af ettik. Buralara giren askerimiz, hatta Bulgarlara bile fenaik etmedi.

Artık biz de ficarete alemine girelim. Biz de zengin olalım. Böyle zengin olursak, hükümetimiz de zenginler, ordumuzu kuvvetlendirir, donanmamızı artırır, o vakit bir daha böyle düşman eline düşmeyiz, kimseden fenaik gormeyiz. Mektepler açalım, fakat hükümet mektebi değil, halk mektebi. Çünkü halk mekteplerimizde istediğimiz gibi tam Türk ve İslam terbiyesi verebiliriz. Bakınız: öteki vatandaşlarımızın kendi mektepleri var, bizim hükümetin mekteplerine rağbet değil, tenezzül bile etmiyorlar.

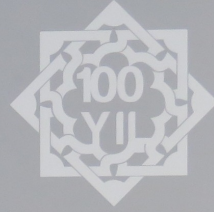
Bunların hepsi kavmiyet ve din hisleriyle oluyor. Biz de Türkiğümüze ve İslamiğümüze kuvvet verelim. İşte Edime'yi gördükten, bütün bu çekilen acıları anladıktan sonra böyle isterneğe başladım.

Ancak Selanikte bizim iki ficarete mektebimiz vardı. Bunlar oldukça ficarete adamı yetiştiriyorlardı. Bugün hiçbir yerde bir ficarete mektebimiz yok. İstanbul'da hükümetin bir yüksek ficarete mektebi varsa da hiçbir fuccar yetiştirmedi. Biz, kendimiz bize göre halkıca yahut hususi ficarette mektepler açmalıyız. Bu mekteplerde okuyan çocuklarımız birkaç sene bankalarla, büyük ficarete evlerinde çırak olarak kullanılmıyız. Sonra bunlar da öteki vatandaşlarımız gibi iyi fuccar olabiliyor. Artık memur makinesi olan mekteplerden oldukça uzaklaşmalıyız.

Edime geri alındıktan sonra buraya kimler geldi? Selanik Bonmarşesi, Mehpere Mağazası gibi ficarete işleriyle uğraşanlar ve başkaları öteberi satmak için buralara adamlar gönderdiler. Bunlardan başka kimse yok.

Ziyaretçiler içinde ise, ne büyük yazıcılar, ne büyük şairler, ne de büyük fikiri Türkler yoktu. Bunlar yalnız Edime'nin geri alınmasından dolayı zıkkın sevinçler. İşte o kadar...

Bu oldu mu ya?...

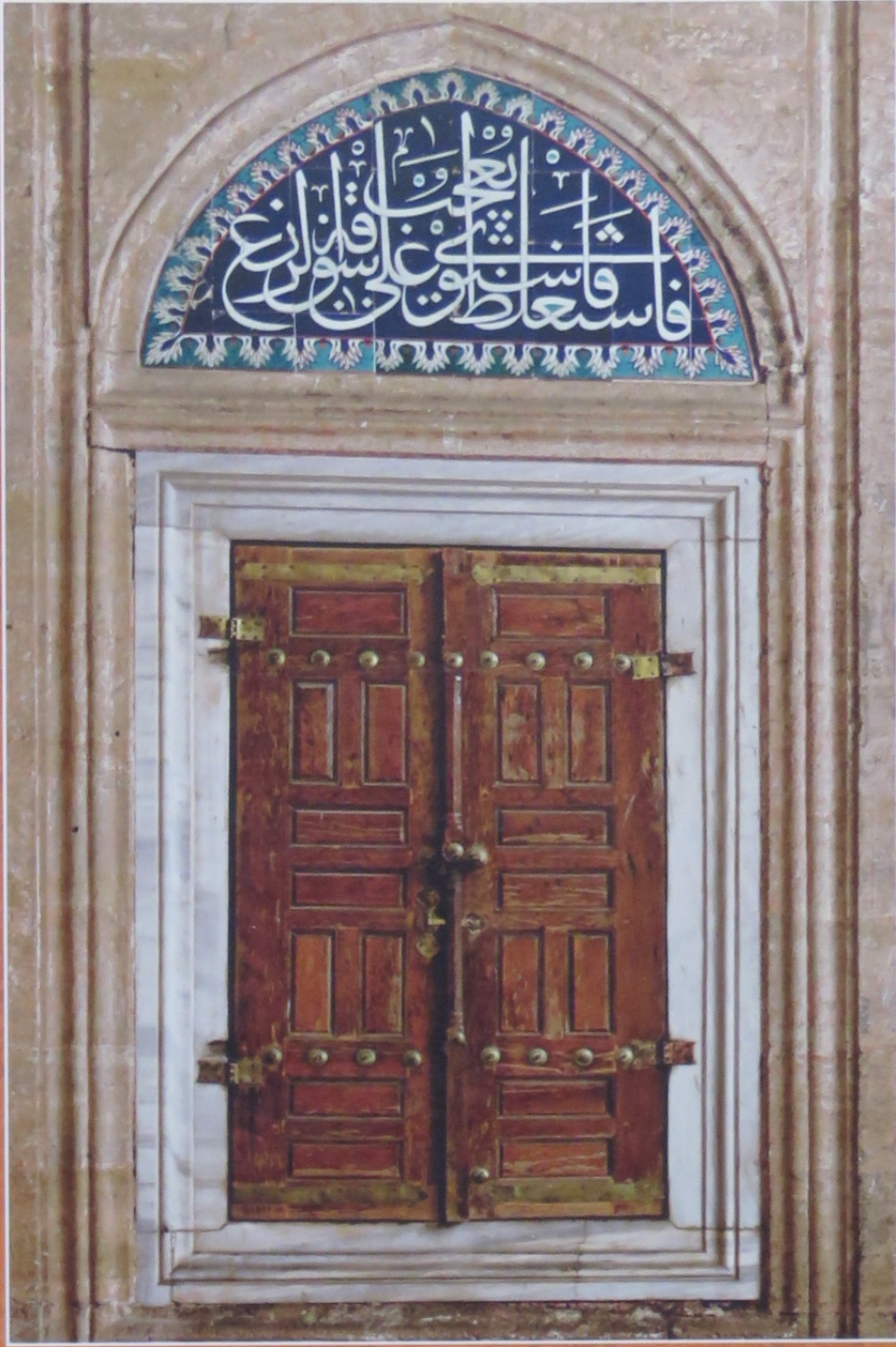
Behiç Günalan

öncesi

sonrası

Edirne Selimiye Avlu Kapısı Fotoğraf: Beric GÜNALAN

edirne